

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Natura 2000 Beheerplan IJsselmeergebied 2017 - 2023

Zwarte Meer

Water. Wegen. Werken. Rijkswaterstaat.

Natura 2000 Beheerplan IJsselmeergebied 2017 - 2023

Zwarte Meer

Datum: Oktober 2017

Status: Beheerplan Natura 2000

Voortouwnemer: Rijkswaterstaat

Andere bevoegde gezagen:

Inhoud

Samenvatting	4
1. Inleiding	7
2. Kenmerken van het Zwarte Meer	8
2.1 (Inter)nationaal belangrijke ecologische waarden in het Zwarte Meer	8
2.2 Abiotische kenmerken	9
2.3 Activiteiten en beheer in het Zwarte Meer	11
3. Instandhoudingsdoelstellingen	13
3.1 Uitwerking van doelen in omvang, ruimte en tijd	13
3.1.1 Ruimtelijke eenheden	14
3.1.2 Open water	15
3.1.3 Ondiep water	19
3.1.4 Oeverzone	22
3.1.5 Moeras	23
3.1.6 Nat grasland	26
3.2 Opgave voor het Zwarte Meer	28
4. Instandhoudingsmaatregelen	29
4.1 Maatregelen uit reeds vastgesteld beleid	29
4.2 Aanvullende instandhoudingsmaatregelen voor Natura 2000	30
5. Activiteiten en mitigatie	32
5.1 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden	33
5.2 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten mét specifieke voorwaarden	33
5.3 Vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven	36
5.4 Niet-vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist	36
5.5 Kaders voor vergunningverlening	37
6. Doelbereik	40
7. Literatuurlijst	45
Bijlagen	46
Bijlage A	47
Bijlage B	50
Bijlage C	52
Colofon	56

Samenvatting

Natura 2000 is een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden binnen de lidstaten van de Europese Unie. De EU heeft tot instelling van dit netwerk besloten, omdat de natuur en biodiversiteit (soortenrijkdom) in Europa al decennia snel achteruitgaan. Het Zwarte Meer is als Natura 2000 gebied onderdeel van dit netwerk en is aangewezen om specifieke natuurwaarden in stand te houden. Op deze manier draagt het Zwarte Meer bij aan het behoud van de Europese biodiversiteit.

De afgelopen jaren is onderzocht wat er voor nodig is om de natuurdoelen voor het gebied te realiseren. Daarbij is gekeken naar:

1. knelpunten in het ecosysteem die negatieve gevolgen hebben voor de natuurwaarden;
2. maatregelen uit vastgesteld beleid die een positieve bijdrage kunnen leveren aan de natuurdoelen;
3. aanvullende maatregelen die genomen moeten worden om de doelen te kunnen realiseren;
4. activiteiten die nu in het gebied plaatsvinden en mogelijk invloed hebben op de natuurwaarden.

De uitkomsten hiervan worden uitgebreid in dit beheerplan beschreven. In de komende paragrafen wordt kort, bondig en helder samengevat wat de belangrijkste punten zijn in het beheerplan. Hierbij ligt de nadruk op de knelpunten en hoe de doelen kunnen worden bereikt door het nemen van maatregelen. Uitgangspunt is dat de maatregelen die hier worden genoemd ook daadwerkelijk worden uitgevoerd.

Bijzondere natuurwaarden gaan grotendeels hand in hand met menselijke activiteiten

De afgelopen eeuw is het IJsselmeergebied sterk veranderd, onder andere als gevolg van de aanleg van de Afsluitdijk, de inpoldering van de Noordoostpolder en de Flevopolders en de ontwikkeling van menselijke activiteiten. De huidige natuurwaarden in het IJsselmeergebied hebben zich in de loop der tijd ontwikkeld in sterke samenhang met de menselijke activiteiten in het gebied. Voortbouwend op deze sterke relatie tussen menselijke activiteiten en natuur is dit beheerplan gericht op behoud en versterking van de natuurwaarden, waarbij ruimte wordt geboden aan behoud en ontwikkeling van de menselijke activiteiten in het gebied.

Effecten onnatuurlijk peilbeheer en rietsnijden opvangen door inrichting en beheer

De afgelopen decennia hebben in het Zwarte Meer onnatuurlijk peilbeheer en commercieel rietsnijden plaatsgevonden. In de loop van de jaren hebben deze activiteiten tot negatieve gevolgen geleid voor de oppervlakte en de kwaliteit van het rietmoeras. Het huidige tegennatuurlijke peil heeft geresulteerd in een weinig dynamisch rietmoeras, met weinig tot geen vernieuwing van riet en verruiging, verlanding en verbossing van waterriet. Daarnaast heeft het commerciële snijden van riet negatieve effecten op de kwaliteit van het rietmoeras doordat er te weinig overjarig riet blijft staan: al het rietareaal heeft dezelfde leeftijd. Een rietmoeras dat divers is qua leeftijdsopbouw van het riet, divers qua maaiveldhoogte

(of relatieve waterhoogte) en met veel overgangen tussen riet en water (een grote randlengte) biedt de meeste kansen voor een rijke en diverse populatie rietvogels.

Het Natura 2000 gebied Zwarte Meer kan een belangrijke bijdrage leveren aan het behoud van populaties van vogels die broeden en leven in rietmoeras, zoals roerdomp, grote karekiet, snor, purperreiger, rietzanger en porseleinhoen. De laatste tientallen jaren is het areaal rietmoeras in oppervlakte afgenomen en de kwaliteit verslechterd door bovengenoemde processen. Als gevolg van de achteruitgang in oppervlakte, kwaliteit (variatie) van de rietmoerassen zijn de aantallen broedende rietvogels sterk afgenomen.

Er is voor gekozen de negatieve effecten van het huidige onnatuurlijke peilbeheer (zie Algemeen deel) te mitigeren door het afvlakken van oevers en herinrichting van het rietland. Hiermee wordt veroudering en verruiging van het rietland tegengegaan. Een andere effectieve maatregel is cyclisch rietmaaien. Zo worden reeds verruigende vegetaties weer deels in maaibeheer genomen en blijven grotere arealen riet gedurende langere tijd ongemaaid. Deze vormen van maaibeheer kunnen de variatie in leeftijd en bedekking van het riet jaar in jaar uit voldoende groot houden voor de gevarieerde moerasvogelbevolking.

Door deze maatregelen worden de doelen binnen de eerste beheerplanperiode behaald voor de roerdomp, grote karekiet, snor, purperreiger en rietzanger. Voor het porseleinhoen duurt het waarschijnlijk een beheerplanperiode langer tot het effect van de maatregelen tot uitdrukking komt in de populatie. Daarnaast is de purperreiger afhankelijk van geschikte foerageergebieden in binnendijkse gebieden waardoor het bereiken van het geformuleerde doelaantal ook daarvan afhankelijk is. Ook de wintertaling en pijlstaart profiteren in meer of mindere mate van de kwaliteitsverbetering van het rietmoeras en de oeverzones.

Herstel en uitbreiding van glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden

In de graslanden aan de oostzijde (de Groote Buitenlanden) van het Zwarte Meer liggen kansen om het habitatype 'glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden' volgens de instandhoudingsdoelstelling uit te breiden. Om de instandhoudingsdoelstellingen voor dit habitatype te bereiken zal in de eerste beheerplanperiode in het zuidoostelijk deel over 17 ha vernatting worden toegepast en aanvullend maai- en verschrallingsbeheer worden uitgevoerd om de huidige kwaliteit en het bestaande oppervlakte in stand te houden. Na de eerste beheerplanperiode wordt ook in het noordoostelijk deel van de Groote Buitenlanden vernat, tot een totaal van 40 ha, zodat het habitatype vervolgens in oppervlakte en kwaliteit zal toenemen. Door deze instandhoudingsmaatregelen wordt verslechtering stopgezet en zal de instandhoudingsdoelstelling na de eerste beheerplanperiode bereikt worden.

1. Inleiding

Aanleiding en doel van het beheerplan

De Europese Unie beschermt de natuurwaarden van Europa. De belangrijkste pijler van Europese natuurbescherming is de realisatie van Natura 2000: een netwerk van Europese natuurgebieden met belangrijke natuurwaarden. Het Zwarte Meer is als Natura 2000 gebied onderdeel van dit netwerk. Op Europees niveau is het doel: behouden van de Europese biodiversiteit. Voor het Natura 2000 gebied Zwarte Meer zijn doelen (instandhoudingsdoelstellingen) geformuleerd die bijdragen aan het behoud van de Europese biodiversiteit. Om behoud van de biodiversiteit over langere periode te waarborgen is voor het gehele IJsselmeergebied een beheerplan opgesteld.

Het beheerplan bestaat uit een overkoepelend Algemeen deel en zes gebiedsdelen: IJsselmeer, Markermeer & IJmeer, Eemmeer en Gooimeer Zuidoever, Veluwerandmeren, Zwarte Meer en Ketelmeer & Vossemeer (zie hoofdstuk één van het Algemeen deel voor toelichting over de opbouw van het beheerplan). De toetsingskaders voor vergunningverlening zijn opgenomen in het deel Toetsingskaders.

Leeswijzer

Voor u ligt het gebiedsdeel voor het Zwarte Meer. In hoofdstuk twee worden de kenmerken van het Zwarte Meer beschreven. In hoofdstuk drie worden de doelen behandeld: welke specifieke natuurwaarden worden beschermd; hoe staat het met deze natuurwaarden en wat is de beoogde situatie? Hoofdstuk vier beschrijft instandhoudingsmaatregelen die bijdragen aan het behalen van de doelen. Hoofdstuk vijf beschrijft de relatie tussen menselijke activiteiten en Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen. Dit hoofdstuk geeft ook aan welke voorwaarden aan activiteiten worden gesteld, om effecten op de doelen te verzachten of te voorkomen. Hoofdstuk zes beschrijft in hoeverre de doelen behaald worden wanneer activiteiten met mogelijk schadelijke effecten worden gemitigeerd en instandhoudingsmaatregelen worden uitgevoerd.

Formele status figuren en kaarten

De figuren en kaarten die zijn opgenomen in het beheerplan gelden alleen als illustratie en hebben geen formele status. De formele kaarten staan in besluiten zoals de Aanwijzingsbesluiten en de Toegangsbeperkende Besluiten (TBB-en).

2. Kenmerken van het Zwarte Meer

Het Zwarte Meer is een ecologisch belangrijk gebied. Daarnaast wordt het door de mens voor tal van functies gebruikt. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste kenmerken van natuur, abiotiek en menselijke activiteiten beschreven.

2.1 (Inter)nationaal belangrijke ecologische waarden in het Zwarte Meer

Het Zwarte Meer is aangewezen als Natura 2000 gebied omdat het van belang is voor het behoud van de Europese biodiversiteit. Samen met het gehele IJsselmeergebied is het een belangrijk leefgebied voor moerasvogels, voor (doortrekkende en overwinterende) watervogels en voor aan meren gebonden habitattypen en soorten.

Uitgestrekte velden waterplanten

Door verbetering van de waterkwaliteit hebben zich sinds de jaren '90 uitgestrekte waterplantvelden ontwikkeld. Het grootste deel bestaat uit vegetaties van waternetje en kwalificeert niet als een habitatype. Van Europees belang zijn de gedeelten met fonteinkruiden, die ook gestaag toenemen in oppervlakte. De waterplanten zijn zowel een indicator als een stabiliserende factor van een goede waterkwaliteit (helder water). De waterplanten zijn een belangrijke voedselbron voor diverse (trek)vogels (zoals kleine zwaan en meerkoet) en vormen beschutting voor vissoorten, zoals de kleine modderkruiper. Visetende vogels (fuut, aalscholver, etc.) profiteren van het feit dat in meren met veel waterplanten vooral veel kleine (en daardoor eetbare) vis voorkomt.

Uitgestrekt rietmoeras

Langs de zuidoevers van het Zwarte Meer komen uitgestrekte rietmoerassen voor. Deze rietmoerassen zijn van belang voor broedvogels zoals roerdomp en grote karekiet. Dit zijn soorten waar het in Nederland niet goed mee gaat, waardoor het behoud van de soort op lange termijn niet zeker is. Nederland is een heel belangrijk gebied voor deze vogels omdat hier van oudsher grote arealen met moerasnatuur aanwezig

waren. Het gebied kan potentieel een bijdrage leveren aan de populatie van de genoemde soorten in het hele IJsselmeergebied. De rietmoerassen vormen ook het leefgebied voor vissoorten, zoals de grote modderkruiper. Daarnaast komen bijzondere vegetaties voor, zoals soortenrijke kruidenruigtes.

Natte graslanden met kievitsbloemen

Op de overgangen van de moerassen naar het agrarische achterland bevinden zich natte graslanden, de Grote Buitenlanden, met het habitatype 'glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden'. Hier komen zeldzame soorten voor, in het bijzonder wilde kievitsbloemen. Daarnaast zijn de natte graslanden belangrijke foerageergebieden voor diverse trekvogels zoals grutto, kleine zwaan, kolgans, grauwe gans en smient.

Belangrijk foerageer-, rust- en slaapgebied voor watervogels en habitatoorten

Het Zwarte Meer kent een verscheidenheid aan habitattypen, waar vogels rustplekken en voedsel kunnen vinden. In het open water kunnen vogels rusten, foerageren en drinken, zonder bedreiging van grondgebonden roofdieren. Langs oevers en in het ondiepe water vinden ze voedsel. Hier zijn goed ontwikkelde en bereikbare mosselbanken, een gezonde populatie vis en grootschalige velden met waterplanten. Rondom het Natura 2000 gebied bevinden zich bovendien grootschalige foerageergebieden in de vorm van akkers en agrarische graslanden. Dit alles maakt het Zwarte Meer een zeer belangrijk gebied voor diverse watervogels als doortrekgebied, als overwinteringsgebied of als jaarrond verblijfgebied. Daarnaast is er in het Zwarte Meer geschikt habitat voor rivierdonderpad en meervleermuis. De rivierdonderpad komt voor op de zandige bodems, de mosselbanken en de onder water liggende stenen bekleding van dijken. De meervleermuis gebruikt het open water als foerageergebied.

2.2 Abiotische kenmerken

Abiotische kenmerken bepalen in belangrijke mate welke natuurwaarden waar aanwezig zijn. Onderstaande paragrafen beschrijven de abiotische kenmerken die van belang zijn voor de natuurwaarden in het Zwarte Meer.

Ligging en geografie

Het Zwarte Meer ligt tussen de monding van het Zwarte Water en de monding van de IJssel, in het noorden begrensd door de Noordoostpolder en in het zuiden door het Kampereiland. Het is een ondiep randmeer met aan de zuidkant een groot rietmoeras. In het oostelijk deel liggen nog enkele restanten van biezenvelden en is een eiland aangelegd, het Vogeleiland. Tegen de noordzijde van het meer loopt de vaarroute en daar bestaat de oever overwegend uit een strakke polderdijk.

Figuur 2.1
Topografie en geografie van het
Natura 2000 gebied Zwarte Meer

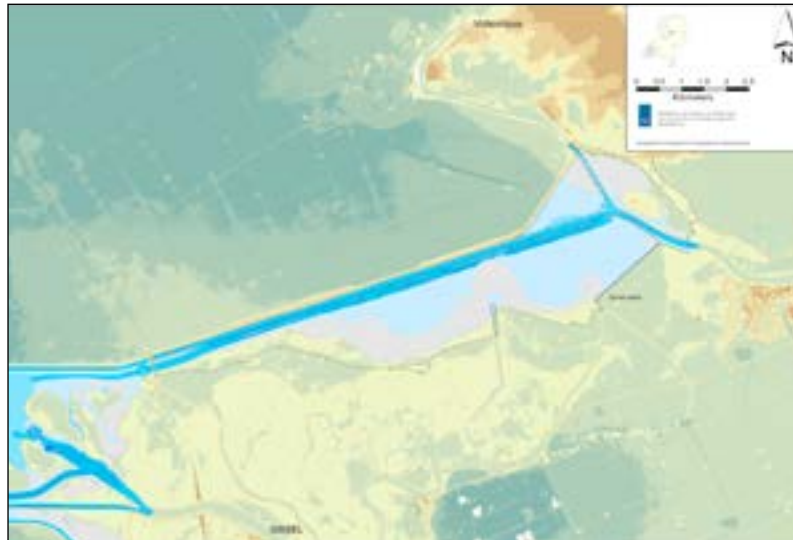
Legenda
Natura 2000-gebieden
--- Vogelrichtlijn
--- Vogelrichtlijn +
Habitatrichtlijn

Bodem en geomorfologie

Het Zwarte Meer is ongeveer 2000 ha groot en bestaat voornamelijk uit ondiep water. De gemiddelde diepte van het Zwarte Meer bedraagt één meter, de vaargeulen zijn dieper (zie figuur 2.2). De bodem van het meer bestaat vooral uit kleiarm zand. Lokaal, vooral in de diepere delen, komt ook zware zavel voor. De waterbodemkwaliteit van het Zwarte Meer is nog niet in kaart gebracht.

Figuur 2.2.
Zwarte Meer, Bodemhoogte

Legenda

Hoogte t.o.v. NAP (water)

	< -40 m
	-40 - -30 m
	-30 - -20 m
	-20 - -15 m
	-15 - -10 m
	-10 - -7,5 m
	-7,5 - -5 m
	-5 - -3 m
	-3 - -2m
	-2 - -1 m
	-1 - -0,5 m
	-0,5 - 0 m

Hoogte t.o.v. NAP (land)

	< -10 m
	-10 - -5 m
	-5 - -2,5 m
	-2,5 - -1 m
	-1 - 0 m
	0 - 1 m
	1 - 2,5 m
	2,5 - 5 m
	5 - 10 m
	10 - 20 m
	20 - 30 m
	> 30 m

N2000-grens

..... Vogelrichtlijn- en habitatrictlijngebied

Waterkwantiteit

Het Zwarte Meer wordt hoofdzakelijk gevoed met water uit het Zwarte Water en de Vecht. Daarnaast wordt er water aangevoerd vanuit de boezem van Noordwest-Overijssel, de Noordoostpolder, de Barsbekerbinnenpolder en polder Mastenbroek. Vanuit het Zwarte Meer stroomt het water verder naar het Ketelmeer & Vossemeer. De verbinding tussen Vollenhovermeer en Zwarte Meer kan worden afgesloten met de Kadoelerkeersluis. Aan de westzijde van het Zwarte Meer kan de balgstuw bij Ramspol de verbinding met het Ketelmeer afsluiten.

Aangezien het Ketelmeer en Zwarte Meer hydrologisch gezien een eenheid vormen met het IJsselmeer zijn de streefpeilen in de meren gelijk: -0,40 m NAP in de winter en -0,20 m NAP 's zomers. Deze peilen kunnen vooral 's winters slechts een deel van de tijd gehandhaafd worden. Belangrijkste oorzaken hiervan zijn de beperkte spuicapaciteit van de sluisen in de Afsluitdijk waardoor water niet snel genoeg wordt afgevoerd, opstuwning door de wind en hoge afvoeren van de IJssel. Incidenteel (maximaal twee maal per twaalf jaar, waarvan eenmaal in de periode medio april – juni en eenmaal in de periode juli – medio september) kan in geval van extreme droogte binnen de bandbreedte van het peilbesluit het zomerpeil tijdelijk worden verhoogd in verband met droogtebestrijding.

Waterkwaliteit

Waterkwaliteit is een bepalende factor ten aanzien van de aanwezigheid van waterplanten, bodemfauna en vis en daarmee de voedselbeschikbaarheid van diverse watervogels. In het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) wordt in heel Nederland de toestand van het water bepaald en worden maatregelen genomen (zowel lokaal als landelijk) om het water ecologisch en chemisch te verbeteren. Hierdoor is de waterkwaliteit in beweging: de nutriëntenaanvoer uit de rivieren daalt en het doorzicht wordt groter. Het ecologische gevolg zal zijn dat er meer waterplanten (zoals kranswieren en fonteinkruiden) tot ontwikkeling komen, met een mogelijke verandering in het visbestand (kleinere vis) en het waterleven.

2.3

Activiteiten en beheer in het Zwarte Meer

Activiteiten van mensen in het Zwarte Meer kunnen van invloed zijn op de natuurwaarden in het gebied. Onderstaande paragrafen geven een samenvatting van die vormen van activiteiten en beheer in het gebied die relevant zijn voor de natuurwaarden en de toekomstige ontwikkelingen hierin.

In het document Inventarisatie bestaand gebruik IJsselmeergebied (referentie 5) staan activiteiten in detail beschreven, kaarten met locaties van het gebruik staan in de kaartenbijlage van dat document. Hieronder worden de verschillende typen van activiteiten en van beheer in het Natura 2000 gebied benoemd. In hoofdstuk 5 wordt een samenvatting gegeven van de resultaten van de toetsing van de activiteiten en de mitigatie van mogelijk negatieve effecten.

Activiteiten in het Zwarte Meer

Naast de in paragraaf 2.2 beschreven af- en aanvoer van water en regionale watervoorziening heeft het Zwarte Meer een functie voor visserij, transport van goederen over water en kleinschalige recreatie. In vergelijking met andere meren in het IJsselmeergebied is de recreatie in en rond het Zwarte Meer zeer beperkt. Een aantal kwetsbare moerasgebieden in het Zwarte Meer is al 'gezoneerd': hier mag geen recreatie plaatsvinden. Recreatievaart maakt gebruik van de vaarwegen om zich tussen de verschillende waterrijke gebieden te verplaatsen in Friesland, Overijssel en Flevoland. Er wordt op enkele locaties langs oevers en vanuit bootjes in het hele gebied gevestigd. Er is momenteel een aantal beroepsvisserij actief die vissen op brasem en aal door middel van zegenvisserij. Door het Zwarte Meer ligt de vaarweg van Meppel naar het Ketelmeer, die gebruikt wordt door de binnenvaart. In scheepvaartroutes in het Zwarte Meer wordt ophoogzand gewonnen. Hierdoor worden vaargeulonderhoud en de winning van zand gecombineerd.

Beheer in het Zwarte Meer

Om natuurgebieden in stand te houden wordt door Natuurmonumenten en de waterschappen actief beheer uitgevoerd. Belangrijke gebieden waar beheer van natuur plaatsvindt, zijn de Groote Buitenlanden, het Vogeleiland en de rietmoerassen langs de zuidelijke oever.

Er vindt beheer en onderhoud plaats aan diverse objecten in het Natura 2000 gebied, zoals aan de dijken (Waterschappen Zuiderzeeland en Groot Salland), diverse kunstwerken, recreatierreinen, kabels en leidingen. Rijkswaterstaat voert het nautisch beheer van het hoofdvaarwegennet uit, het waterkwantiteitsbeheer (via het peilbeheer) en het waterkwaliteitsbeheer.

Rijkswaterstaat Midden-Nederland en Provincie Flevoland monitoren meerdere keren per jaar de aanwezigheid en verspreiding van (vogel)soorten en waterplanten. Deze monitoringswerkzaamheden zijn belangrijk om inzicht te hebben in de aantallen en trends van de soorten. Deze monitoringsactiviteiten vinden plaats vanuit een boot of vanaf land.

Beroepsscheepvaart op het Zwarte Meer met op de achtergrond het Vogeleiland.

3. Instandhoudingsdoelstellingen

Doel van Natura 2000 is een wezenlijke bijdrage te leveren aan het behoud en herstel van de biodiversiteit. Om dat te bereiken zijn afspraken gemaakt om bepaalde habitattypen en soorten te beschermen binnen een netwerk van natuurgebieden. Hiervoor is het zaak de omstandigheden, die het vóórkomen van die habitattypen en soorten mogelijk maken, te behouden of waar nodig te verbeteren.

Op 23 december 2009 heeft de minister van LNV de zes Natura 2000 gebieden in het IJsselmeergebied definitief aangewezen op grond van artikel 10a van de Natuurbeschermingswet 1998 (referentie 3). In deze aanwijzingsbesluiten is vastgelegd welke natuurwaarden beschermd moeten worden. Er zijn instandhoudingsdoelstellingen opgenomen voor soorten en habitattypen.

De instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd in termen van behoud of verbetering van omvang en/of kwaliteit van bepaalde habitattypen en behoud of uitbreiding van kwaliteit leefgebied en draagkracht voor bepaalde aantallen van met naam genoemde soorten. De instandhoudingsdoelstellingen per Natura 2000 gebied dienen voor het borgen van de bijdrage die dat gebied levert aan het op landelijk niveau realiseren van een gunstige staat van instandhouding. De instandhoudingsdoelstellingen voor het Zwarte Meer zijn opgenomen in het besluit Natura 2000 gebied Zwarte Meer (referentie 3).

3.1

Uitwerking van doelen in omvang, ruimte en tijd

In de doeluitwerking (referentie 4) zijn de instandhoudingsdoelstellingen besproken in ruimte en tijd, dus waar en wanneer de soorten en habitattypen in het Zwarte Meer voorkomen in de huidige en de beoogde situatie. Deze paragraaf is een zeer beknopte weergave van de doeluitwerking. De doeluitwerking is opgesteld op basis van gegevens uit 1999-2004. Daarnaast is vanwege de lange duur van het beheerplanproces een actualisatieslag gedaan tot en met 2013 om na te gaan of aantallen en trends van de verschillende vogelsoorten in relatie tot de doelaantallen een duidelijk afwijkend beeld zijn gaan vertonen. Voor die soorten waar een dergelijk afwijkend beeld is vastgesteld, is nagegaan of en in hoeverre als gevolg hiervan instandhoudingsmaatregelen, vrijstellingsvoorwaarden voor gebruik of mitigerende maatregelen

aanpassingen behoeft. In het volgende beheerplan worden de gegevens meegenomen van recentere inventarisaties en monitoring.

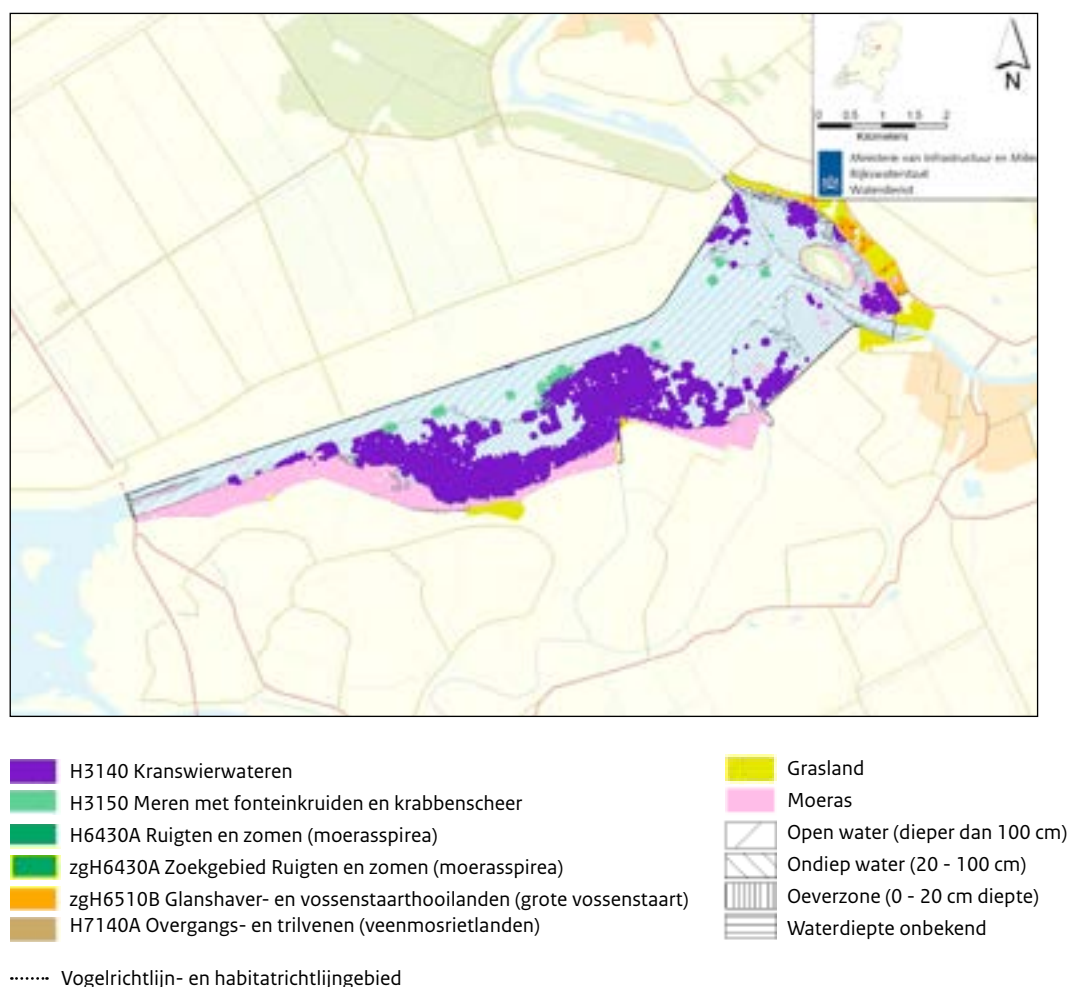
3.1.1 Ruimtelijke eenheden

In dit beheerplan worden de instandhoudingsdoelstellingen beschreven per ruimtelijke eenheid. Binnen het Zwarte Meer gaat het om: open water, ondiep water, oeverzone, kale of schaars begroeide gronden, moeras en nat grasland.

Voor de verschillende ruimtelijke eenheden wordt beschreven wat de huidige situatie is van soorten en habitattypen (verspreiding, belang van de ruimtelijke eenheid, aantallen en trends). Daarnaast wordt benoemd wat de beoogde situatie is voor deze soorten en habitattypen om hun leefgebieden en het natuurlijke habitat in een gunstige staat van instandhouding te behouden of herstellen. Vervolgens worden de belangrijkste ecologische vereisten benoemd van de soorten en habitattypen en wordt aangegeven of er zich knelpunten voordoen ten aanzien van de ecologische vereisten.

In figuur 3.1 is de ligging van de ruimtelijke eenheden in het Zwarte Meer weergegeven. In tabel 3.1 zijn de habitattypen, habitatsoorten en vogels ingedeeld bij de ruimtelijke eenheid waar deze voornamelijk van afhankelijk zijn. Indien een soort van meerdere eenheden gebruik maakt, wordt de soort of het habitatype in de ondergeschikte eenheid cursief weergegeven in de tabel. Een soort wordt alleen beschreven in de paragraaf over de bepalende ruimtelijke eenheid en daar worden ook het belang van ondergeschikte eenheden voor een soort en eventuele knelpunten beschreven.

Figuur 3.1
Zwarte Meer, ruimtelijke eenheden
en habitattypen

Tabel 3.1
Overzichtstabel instandhoudings-
doelstellingen per ruimtelijke
eenheid voor het Zwarte Meer

Ruimtelijke eenheid	Habitattypen	Habitatrichtlijnsoorten	Vogels
Open water	-	Meervleermuis Rivierdonderpad	Aalscholver (n) Fuut (n) Kuiifeend (n) Meerkoet (n) Slobeend (n) Tafeleend (n) Zwarte stern (n)
Ondiep water	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	<i>Meervleermuis</i> Kleine modderkruiper	<i>Fuut (n)</i> <i>Grutto (n)</i> <i>Kolgans (n)</i> Kleine zwaan (n) Krakeend (n) <i>Kolgans (n)</i> <i>Kuiifeend (n)</i> Lepelaar (n) <i>Meerkoet (n)</i> Pijlstaart (n) <i>Purperreiger (b)</i> <i>Slobeend (n)</i> Smient (n) <i>Tafeleend (n)</i> <i>Toendrarietgans (n)</i>
Oeverzone	-	<i>Meervleermuis</i>	Grauwe gans (n) Kleine zwaan (n) Kolgans (n) Toendrarietgans (n) Wintertaling (n)
Moeras	Ruigten en zomen (moerasspirea)	Grote modderkruiper	<i>Grauwe gans (n)</i> Grote karekiet (b) <i>Lepelaar (n)</i> Porseleinhoen (b) Purperreiger (b) Rietzanger (b) Roerdomp (b) Snor (b) <i>Slobeend (n)</i> <i>Wintertaling (n)</i>
Nat grasland	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart)	-	Grutto (n) <i>Grauwe gans (n)</i> <i>Kleine zwaan (n)</i> <i>Kolgans (n)</i> <i>Krakeend (n)</i> <i>Smient (n)</i>

n = niet-broedvogel

b = broedvogel

Cursief = soort maakt gebruik van meerdere eenheden, ondergeschikte eenheid is cursief en wordt behandeld bij de belangrijkste ruimtelijke eenheid.

3.1.2 Open water

Huidige situatie en beoogde situatie

De ruimtelijke eenheid open water is aanwezig in het noordelijke gedeelte van het Natura 2000 gebied Zwarte Meer. Circa 40% van de oppervlakte van het gebied is te karakteriseren als open water (figuur 3.1). Er zijn zeven niet-broedvogelsoorten en twee habitatrichtlijnsoorten aangewezen die in sterke mate afhankelijk zijn van open water (zie tabel 3.1).

De mosselbanken zijn van belang als leefgebied voor de rivierdonderpad al worden ze vooral waargenomen langs oevers met stenen bekleding. Het Zwarte Meer functioneert als foerageergebied van meervleermuizen die overdag in gebouwen in de wijde omgeving verblijven (actieradius 20 km, zie figuur 3.2). Dit betreffen onder meer omvangrijke kraamkolonies in Sint Jans klooster en Belt-Schutsloot (elk circa 150 dieren) en een verblijfplaats in Kampen. Voor de meervleermuis is het af- en aanvliegen tussen dagverblijfplaatsen en

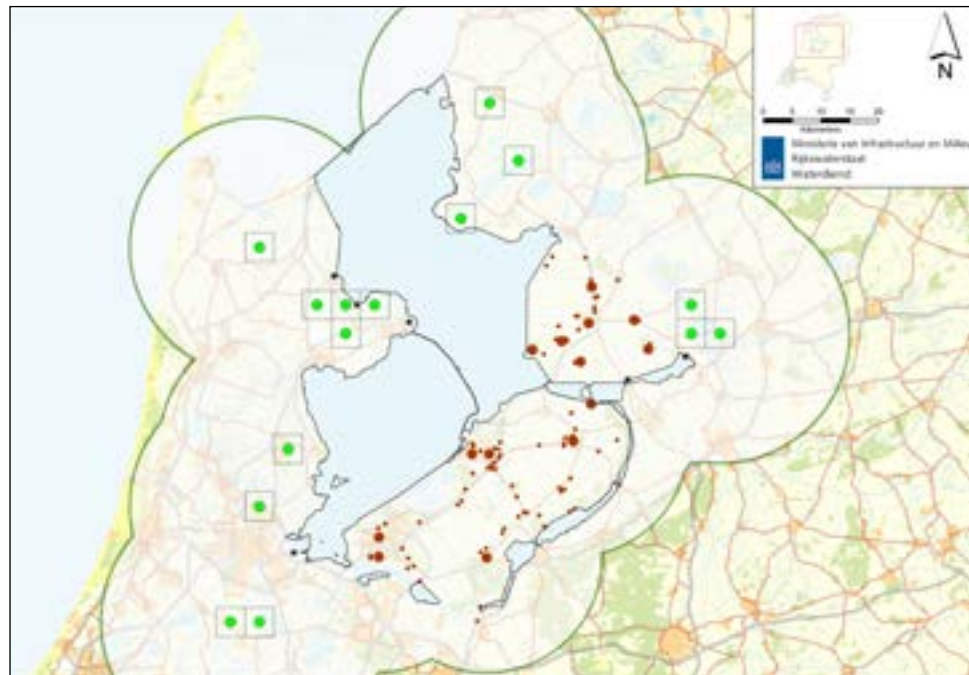
foerageergebied boven de meren onderdeel van de foerageerfunctie van het gebied. Een belangrijke en bekende vliegrouete naar het Zwarte Meer loopt via de Arembergergracht (referentie 4).

Het open water is van belang als foerageergebied voor bodemfauna- en visetende vogels. Visetende vogels (fuut, aalscholver, zwarte stern), overwinterende driehoeksmosseleters (tafeleenden, meerkoeten en kuifeenden) en slobbeenden komen verspreid over het Natura 2000 gebied voor. Recent zijn de aantallen tafeleenden in het Zwarte Meer afgenomen, in dezelfde periode zijn de aantallen in de Veluwerandmeren toegenomen. De meerkoet, tafeleend en slobbeend maken ook gebruik van de ruimtelijke eenheid ondiep water om te foerageren en rusten.

Foeragerende meervleermuis

Figuur 3.2
 Verspreiding meervleermuis in
 IJsselmeergebied en mogelijke
 actieradius (referentie 4)

Legenda

- N2000 begrenzing
- Zicht- en/of geluidswaarneming buiten Flevoland (1 km hok)
- Kolonie locatie buiten Flevoland (5 km hok)
- ▭ Max. bereik jagende meervleermuis (20 km)
- Waarneming in Flevoland (foeragerend)
- Indicatie van verblijfplaats/kolonie in Flevoland

Tabel 3.2 geeft een overzicht van de huidige situatie per Natura 2000 soort van de ruimtelijke eenheid open water (huidige aantallen, landelijke staat van instandhouding en trend in het Zwarte Meer). Daarnaast is van iedere soort aangegeven aan welke populatiegrootte omvang en kwaliteit van het leefgebied ruimte moeten bieden volgens de instandhoudingsdoelstelling. Voor de zwarte stern zijn de huidige aantallen nog onbekend vanwege een gebrek of tekort aan telgegevens.

De beoogde situatie is om de bestaande oppervlakte en de kwaliteit van de leefgebieden te behouden. Voor vogels zijn doelaantallen benoemd om aan te geven wat de draagkracht van het gebied voor een specifieke soort dient te zijn.

Tabel 3.2
Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie per soort en habitatype van de ruimtelijke eenheid open water

Ruimtelijke eenheid	Soorten/habitattypen ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	Svl ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Open water	Meervleermuis	=	=	100-den		-	?	F
	Rivierdonderpad	=	=	onbekend		-	?	FRV
	Aalscholver (n)	=	=	315	330	+	??	F
	Fuut (n)	=	=	98	170	-	??	F
	Kuifeend (n)	=	=	1199	1700	-	??	F
	Meerkoet (n)	=	=	1251	1800	-	+	F
	Slobeend (n)	=	=	13	10	+	??	F
	Tafeleend (n)	=	=	78	240	--	--	F
	Zwarte stern (n)	=	=	?	10	--	??	F

Legenda

1) soort	2) instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang	3) instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit
n = niet broedvogel	= behoud van omvang	= behoud van kwaliteit
4) landelijke staat van instandhouding (Svl)	5) trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek)	6) functie n2000 gebied
-- zeer ongunstig	? geen aantallen bekend	F = foerageergebied
- matig ongunstig	?? geen duidelijke trend	R = rustgebied
+ gunstig	-- sterke afname	V = voortplantingsgebied
	+ matige toename	
7) huidige aantal: periode 2008-2013		
8) aantallen voor niet-broedvogels betreffen het seizoensgemiddelde		

Ecologische vereisten

Voor de rivierdonderpad is het noodzakelijk dat er voldoende geschikt substraat aanwezig blijft. Dit houdt in dat bestaande basaltbekleding van dijken niet verdwijnt en de mosselbanken niet worden aangetast. Voor behoud van de meervleermuis is het van belang dat het complete netwerk van vlieg- en migratieroutes, winterverblijfplaatsen, zomerverblijfplaatsen en foerageergebieden beschermd wordt. De meervleermuis mijdt lichtbronnen. Daarnaast dient voor de meervleermuis een goede waterkwaliteit behouden te blijven, zodat het voedselaanbod boven het water niet verstoord wordt.

Voor de vogels die voorkomen in het open water van het Zwarte Meer is voldoende voedsel nodig in de vorm van bodemfauna, zoals de driehoeksmossel (voor meerkoet, tafeleend en kuifeend) en kleine vis zoals spiering (voor fuut, aalscholver, zwarte stern). De tafeleend eet behalve mosselen ook waterplanten en andere kleine dieren. De meerkoet eet eveneens waterplanten en de slobeend foerageert op zoöplankton en kleine bodemdieren. Alle vogelsoorten hebben naast voldoende voedsel behoefte aan rust en goede waterkwaliteit. Vogels die op het water rusten, zoals de eenden en de fuut, hebben beschutting nodig in de vorm van luwe zones langs oevers.

Knelpunten

In tabel 3.3 zijn de mogelijke knelpunten weergegeven. Voor de fuut, meerkoet, kuifeend en tafeleend liggen de huidige aantallen onder het doelaantal, hoewel er in het Zwarte Meer geen ecologische knelpunten aanwezig lijken te zijn (voedselbeschikbaarheid is niet afgenomen). In het IJsselmeer en het Markermeer & IJmeer eveneens is bekend dat de voedselbeschikbaarheid is afgenomen. Sinds kort ligt ook het gemiddeld aantal aalscholvers licht onder het doelaantal, hetgeen kan duiden op een langzaam maar zeker afnemend visaanbod. Dit heeft zijn weerslag op de gebiedsoverschrijdende populatie. Dit is een vorm van externe werking, want de kwaliteit van het Zwarte Meer is in principe voldoende om de doelaantallen te bereiken. In het Algemeen deel is een nadere toelichting gegeven op de negatieve effecten van 'externe factoren' (de zogenaamde 'externe werking'; zie paragraaf 4.6). Voor de zwarte stern zijn te weinig gegevens bekend over de exacte huidige aantallen, maar deze soort jaagt net als de fuut, die afgenomen is in aantal, op kleine vis.

Tabel 3.3
Knelpunten van habitatoorten en vogels van de ruimtelijke eenheid open water

Ruimtelijke eenheid	Soorten/habitattypen	Knelpunt en oorzaak
Open water	Meervleermuis	
	Rivierdonderpad	
	Aalscholver (n)	Mogelijk te weinig visaanbod in toekomst
	Fuut (n)	Omdat voedselbeschikbaarheid in omliggende wateren afneemt, worden ook minder individuen in het Zwarte Meer geteld. De (te) lage aantallen worden niet veroorzaakt door een ecologisch knelpunt in Zwarte Meer
	Kuifeend (n)	Omdat voedselbeschikbaarheid in IJsselmeer en Markermeer afneemt, worden ook minder individuen in het Zwarte Meer geteld. De (te) lage aantallen worden niet veroorzaakt door een ecologisch knelpunt in Zwarte Meer
	Meerkoet (n)	Omdat voedselbeschikbaarheid in IJsselmeer en Markermeer afneemt, worden ook minder individuen in het Zwarte Meer geteld. De (te) lage aantallen worden niet veroorzaakt door een ecologisch knelpunt in Zwarte Meer
	Slobeend (n)	
	Tafeleend (n)	Omdat voedselbeschikbaarheid in IJsselmeer en Markermeer afneemt, worden ook minder individuen in het Zwarte Meer geteld. De (te) lage aantallen worden niet veroorzaakt door een ecologisch knelpunt in Zwarte Meer
	Zwarte stern (n)	Omdat voedselbeschikbaarheid in IJsselmeer en Markermeer afneemt, worden ook minder individuen in het Zwarte Meer geteld. De (te) lage aantallen worden niet veroorzaakt door een ecologisch knelpunt in Zwarte Meer

- = geen knelpunt
- = doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in / of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing
- n = niet-broedvogel

3.1.3 Ondiep water

Huidige situatie en beoogde situatie

De ruimtelijke eenheid ondiep water beslaat een groot gedeelte van het Zwarte Meer, voornamelijk in de zuidkant en de oostkant van het gebied (figuur 3.1). Er zijn voor vijf niet-broedvogels, één habitatype en één habitatrictlijnsoort die afhankelijk zijn van ondiep water instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd (zie tabel 3.4). Het habitatype 'meren met krabbenscheer en fonteinkruiden' komt voor op de grenzen van ondiep naar open water en heeft momenteel een oppervlakte van 50 ha. Een veel groter gedeelte van het ondiepe water is bedekt met het habitatype 'kranswierwateren' (figuur 3.1). Hiervoor is echter geen instandhoudingsdoelstelling geformuleerd. De habitatrictlijnsoort kleine modderkruiper komt voor in de ondiepe zones die begroeid zijn met waterplanten.

Het ondiepe water heeft een functie als foerageergebied voor de aangewezen vogelsoorten én een functie als slaapgebied voor de kleine zwaan en de smient. Kleine zwanen verblijven in zeer kleine aantallen in het gebied, op het moment dat ze foerageren op waterplanten (kleine zwanen veranderen in de loop van een najaar hun dieet: eerst worden waterplanten gegeten, later oogstresten en gras op agrarische gebieden). De aantallen zijn sinds de jaren '90 afgenomen. Lepelaars foerageren in geringe aantallen in de zeer ondiepe zones van het Zwarte Meer en langs moerassen voornamelijk in het oostelijke gedeelte. Foeragerende pijlstaarten gebruiken het gebied als doortrekgebied. De hoogste aantallen worden waargenomen rond november en februari. De aantallen lijken de laatste jaren te zijn afgenomen. De smient, kleine zwaan en krakeend gebruiken ook de natte graslanden binnen en buiten het Natura 2000 gebied om te foerageren.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de huidige situatie per Natura 2000 soort van de ruimtelijke eenheid ondiep water (huidige aantallen, landelijke staat van instandhouding en trend in het Zwarte Meer). Daarnaast is van iedere soort aangegeven aan welke populatiegrootte omvang en kwaliteit van het leefgebied ruimte moeten bieden volgens de instandhoudingsdoelstelling. Voor 'meren met krabben-scheer' is de beoogde situatie een uitbreiding van het areaal en verbetering van de kwaliteit terwijl voor de soorten een behoud van de huidige situatie voldoet. Voor de vogels zijn doelaantallen benoemd om aan te geven wat de draagkracht van het gebied voor een specifieke soort dient te zijn.

Tabel 3.4
Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie per soort en habitattypen van de ruimtelijke eenheid ondiep water

Ruimtelijke eenheid	Soorten/habitattypen ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	Svl ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Ondiep water	Meren met krabben-scheer en fonteinkruiden	>	>	50 ha		-	?	
	Kleine modderkruiper	=	=	onbekend		+	?	FRV
	Kleine zwaan (n)	=	=	0	2	-	--	FS
	Krakeend (n)	=	=	379	90	+	++	F
	Lepelaar (n)	=	=	2	3	+	??	F
	Smient (n)	=	=	628	1300	+	??	S
	Pijlstaart (n)	=	=	3	10	-	??	F

Legenda

1) soort	2) instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang	3) instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit
n = niet broedvogel	= behoud van omvang	= behoud van kwaliteit
	> uitbreiding van omvang	> verbetering van kwaliteit
4) landelijke staat van instandhouding (Svl)	5) trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek)	6) functie n2000 gebied
- matig ongunstig	? geen aantallen bekend	F = foerageergebied
+ gunstig	?? geen duidelijke trend	R = rustgebied
	-- sterke afname	S = slaapplek
	++ sterke toename	V = voortplantingsgebied

7) huidige aantal: periode 2008-2013

8) aantallen voor niet-broedvogels betreffen het seizoensgemiddelde

Ecologische vereisten

Voor 'meren met krabben-scheer en fonteinkruiden' is een goede waterkwaliteit van belang. Voor de kleine modderkruiper is een goede waterkwaliteit eveneens van belang omdat de soort goed ontwikkelde watervegetaties nodig heeft en bodemlagen (modder) met voldoende voedsel. Voor de vogels die voorkomen in het ondiepe water van het Zwarte Meer moet voldoende voedsel van goede kwaliteit beschikbaar zijn in de vorm van waterplanten (kleine zwaan, krakeend, pijlstaart) en kleine vis (lepelaar). De lepelaar foerageert in heel ondiep water (tot 40 cm) met slijkige condities. Pijlstaarten eten waarschijnlijk in de winter de zaden van pioniersvegetaties. De smient foerageert op agrarische gebieden buiten het Natura 2000 gebied. Om de gewenste aantallen te ondersteunen is er daarom voldoende voedsel nodig buiten het Natura 2000 gebied. Alle soorten hebben naast voldoende voedsel behoefte aan rust, aan beschutte plekken en een goede waterkwaliteit.

Knelpunten

In tabel 3.5 zijn de mogelijke knelpunten weergegeven. De fonteinkruidevelden zullen naar verwachting de komende jaren toenemen, ten koste van velden met waternetje. Voor het habitattypen 'meren met krabben-scheer en fonteinkruiden' is dus geen knelpunt aanwezig. Voor de kleine modderkruiper en krakeend zijn geen knelpunten aanwezig.

De aantallen van de smient komen niet tot de gewenste doelaantallen. Er zijn echter geen aanwijzingen dat er onvoldoende rust en ruimte zou zijn om een seizoensgemiddelde van 1300 individuen te herbergen. De aantallen overdag op het water rustende smienten worden vooral bepaald door de aanwezigheid van geschikt foerageergebied (nat grasland) in de omgeving (buiten de Natura 2000 begrenzing).

In het Algemeen deel is een nadere beschrijving van het concept van ‘externe factoren’ opgenomen (zie paragraaf 4.6). Voor de kleine zwaan liggen de knelpunten eveneens buiten het Natura 2000 gebied in de broedgebieden buiten Nederland. Daarnaast is het onduidelijk in hoeverre concurrentie met knobbelzwanen een probleem veroorzaakt. Knobbelzwanen eten mogelijk de waterplanten op in de zomer, voordat de kleine zwanen arriveren.

Voor pijlstaart en lepelaar worden de doelaantallen niet gehaald. Omdat het doelaantal voor de lepelaar slechts marginaal te laag lijkt, wordt vooralsnog aangenomen dat er voor deze soort geen sprake is van een ecologisch knelpunt. De aantallen pijlstaarten zijn mogelijk te laag, vanwege een matige voedselvoorziening. De pijlstaart foerageert onder andere op zaden en divers dierlijk voedsel in waterplantvelden en oever- en pioniersvegetaties.

Tabel 3.5
Knelpunten van habitattypen, habitatsoorten en vogels van de ruimtelijke eenheid ondiep water

Ruimtelijke eenheid	Soorten/habitattypen	Knelpunt en oorzaak
Ondiep water	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	
	Kleine modderkruiper	
	Kleine zwaan (n)	Knelpunt ligt buiten het Natura 2000 gebied. Daarnaast onduidelijk in hoeverre knobbelzwanen om voedsel concurreren
	Krakeend (n)	
	Lepelaar (n)	Huidige aantallen te laag, maar geen ecologisch knelpunt
	Pijlstaart (n)	Onvoldoende voedsel
	Smient (n)	Geen ecologisch knelpunt: de slaapfunctie van het gebied voldoet. Aantallen worden sterk gestuurd door externe factoren

= geen knelpunt

= knelpunt

= doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in/of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing

n = niet-broedvogel

3.1.4 Oeverzone

Huidige situatie en beoogde situatie

De ruimtelijke eenheid oeverzone is te karakteriseren als een flauwe oever tot 20 cm waterdiepte. Oppervlaktes van de ruimtelijke eenheid oeverzone bevinden zich in het oosten van het Zwarte Meer (figuur 3.1). Er zijn voor vier niet-broedvogels van de oeverzone instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd (zie tabel 3.4). De wintertaling en de overwinterende toendrarietgans, grauwe gans en kolgans rusten en slapen in ondiepe en luwe zones van het Zwarte Meer. Wintertaling, kolgans en grauwe gans foerageren binnen het Natura 2000 gebied in de oeverzone, maar ook in moeraszones en natte graslanden. De kolganzen, toendrarietganzen en een belangrijk deel van de grauwe ganzen foerageren vooral op agrarische percelen buiten het Natura 2000 gebied.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de huidige situatie per Natura 2000 soort van de ruimtelijke eenheid oeverzone (huidige aantallen, landelijke staat van instandhouding en trend in het Zwarte Meer). Daarnaast is van iedere soort aangegeven wat de instandhoudingsdoelstelling is in omvang en kwaliteit en zijn doelaantallen gegeven. De beoogde situatie is het behoud van de huidige omvang en de kwaliteit van het leefgebied voor de vogels. Daarbij dient de draagkracht voldoende te zijn voor de gestelde doelaantallen. Alleen voor de toendrarietgans is geen doelaantal geformuleerd.

Tabel 3.6
Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie per soort en habitatype van de ruimtelijke eenheid oeverzone

Ruimtelijke eenheid	Soorten/habitattypen ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	Svl ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Oeverzone	Grauwe gans (n)	=	=	887	630	+	??	FS
	Toendrarietgans (n)	=	=	?	?	+	?	S
	Kolgans (n)	=	=	602	740	+	?	FS
	Wintertaling (n)	=	=	121	470	-	??	F

Legenda

1) soort	2) instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang	3) instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit
n = niet broedvogel	= behoud van omvang	= behoud van kwaliteit
4) landelijke staat van instandhouding (Svl)	5) trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek)	6) functie n2000 gebied
- matig ongunstig	? geen aantallen bekend	F = foerageergebied
+ gunstig	?? geen duidelijke trend	S = slaapplek
7) huidige aantal: periode 2008-2013		
8) aantallen voor niet-broedvogels betreffen het seizoensgemiddelde		

Ecologische vereisten

Voor de toendrarietganzen, grauwe ganzen en kolganzen is het van belang dat er voldoende voedsel beschikbaar is op graslanden en oogstresten van akkers buiten het Natura 2000 gebied. Daarnaast is de aanwezigheid van geschikte slaapplekken een vereiste (oevers, eilanden en ondiepe zones). De slaapplekken dienen open te blijven en rustgebieden dienen gevrijwaard te zijn van verstoring en roofdieren. Wintertaling foerageert in de oeverzones, waar wordt gegeten van de zaden van pioniersvegetaties. Voldoende locaties waar jaarlijks pioniersvegetaties kunnen groeien zijn daarom van belang voor de voedselvoorziening van wintertaling.

Knelpunten

In tabel 3.7 zijn de mogelijke knelpunten weergegeven. Voor grauwe gans, kolgans en toendrarietgans zijn geen knelpunten aanwezig ten aanzien van de ecologische vereisten. Voor de wintertaling lijkt de draagkracht van het gebied onvoldoende, onder andere door een tekort aan voedselbeschikbaarheid. De wintertaling heeft een groter aanbod van zaden uit pioniersvegetaties nodig.

Tabel 3.7
Knelpunten van vogels van de
ruimtelijke eenheid oeverzone

Ruimtelijke eenheid	Soorten/habitattypen	Knelpunt en oorzaak
Oeverzone	Grauwe gans (n)	Geen ecologisch knelpunt, de staat van instandhouding is goed ondanks iets te lage getelde aantallen
	Kolgans (n)	
	Toendrarietgans (n)	Onvoldoende voedsel (zaden), veroorzaakt door te weinig pionier- en moerasvegetaties
	Wintertaling (n)	

= geen knelpunt
 = knelpunt
n = niet-broedvogel

3.1.5 Moeras

Huidige situatie en beoogde situatie

Op natte waterlandovergangen vindt moerasvorming plaats in het Zwarte Meer, bestaande uit rietvegetaties in verschillende successiestadia. Dit type ruimtelijke eenheid is in uitgestrekte oppervlaktes te vinden in het zuiden van het Zwarte Meer. Daarnaast zijn kleinschalige oppervlaktes in het oosten van het gebied aanwezig (zie figuur 3.1). Er zijn voor één habitatype, één habitatrictlijnsoort en zes broedvogels van moeras instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd (zie tabel 3.8).

Moeras bestaat uit riet- en biezenvegetaties en het habitatype 'ruigten en zomen (moerasspirea)' kan erin voorkomen. De verspreiding van het habitatype is slecht bekend. Waarschijnlijk bedraagt de oppervlakte niet meer dan een halve hectare. De grote modderkruiper vindt geschikt leefgebied in de moerassige oevers van het Zwarte Meer. In de omliggende polders komen veel grote modderkruipers voor en het Zwarte Meer is mogelijk een zeer belangrijk gebied dat verschillende populaties met elkaar verbindt. Om deze reden levert het Zwarte Meer waarschijnlijk de grootste bijdrage aan de landelijke staat van instandhouding van grote modderkruiper.

Grote modderkruiper

Alle genoemde moerasbroedvogelsoorten (zie tabel 3.8) broeden in het zuidelijke moerasgebied van het Zwarte Meer. De snor, grote karekiet en rietzanger broeden daarnaast ook op het Vogeleiland en in de moeraszone aan de oostzijde van het gebied. De purperreiger foerageert niet alleen binnen de moeraszone van het Zwarte Meer zelf, maar ook in ondiepe watertjes in de aangrenzende agrarische gebieden. Waterschap Groot-Salland heeft in de omliggende Masterbroekerpolder en het Kampereiland sloten voorzien van plas-dras bermen, waardoor de voedselbeschikbaarheid voor purperreiger is toegenomen. De hoogte van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen voor de verschillende moerasbroedvogels is gebaseerd op historische data over de aantallen per soort vastgestelde broedparen. Als het gebied weer voldoende draagkracht verkrijgt voor deze aantallen, dan fungeert het gebied voor betreffende soorten als een belangrijke bijdrage aan sleutelpopulaties voor deze soorten in een nationale context.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de huidige situatie per Natura 2000 soort van de ruimtelijke eenheid moeras (huidige aantallen, landelijke staat van instandhouding en trend in het Zwarte Meer). Daarnaast is van iedere soort en voor het habitatype aangegeven wat de instandhoudingsdoelstelling is in omvang en kwaliteit en voor de vogels zijn doelaantallen gegeven.

Voor iedere broedvogel, met uitzondering van de rietzanger, is de beoogde situatie een uitbreiding en verbetering van de kwaliteit van het leefgebied. Voor de rietzanger geldt een behoudsdoel. Het habitatype 'ruigten en zomen (moerasspirea)' en het leefgebied van de grote modderkruiper dienen qua oppervlakte en kwaliteit behouden te blijven.

Tabel 3.8
Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie per soort en habitatype van de ruimtelijke eenheid moeras

Ruimtelijke eenheid	Soorten/habitatypen ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	Svl ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Moeras	Ruigten en zomen (moerasspirea)	=	=	<0,5 ha		+	?	
	Grote modderkruiper	=	=	onbekend		-	?	FV
	Grote karekiet (b)	>	>	29	40	--	??	FRV
	Porseleinhoen (b)	>	>	0,5	7	--	??	FRV
	Purperreiger (b)	>	>	0,6	20	--	--	FRV
	Rietzanger (b)	=	=	?	270	-	??	FRV
	Roerdomp (b)	>	>	2	6	--	??	FRV
	Snor (b)	>	>	?	50	--	??	FRV

Let op:

Voor broedvogels geldt de doelstelling uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit. Bij het hoofdstuk maatregelen komt naar voren waarop wordt ingezet.

Legenda

1) soort	2) instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang	3) instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit
b = broedvogel	= behoud van omvang	= behoud van kwaliteit
	> uitbreiding van omvang	> verbetering van kwaliteit
4) landelijke staat van instandhouding (Svl)	5) trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek)	6) functie n2000 gebied
-- zeer ongunstig	? geen aantallen bekend	F = foerageergebied
- matig ongunstig	?? geen duidelijke trend	R = rustgebied
+ gunstig	-- sterke afname	V = voortplantingsgebied
7) huidige aantal: periode 2009-2013		
8) Aantallen voor broedvogels betreffen gem. aantal paren		

Ecologische vereisten

Beheer is essentieel voor het duurzame behoud van habitatype 'ruigten en zomen (moerasspirea)'. Het zijn goed ontwikkelde kruidenruigtes met eventueel riet. Wanneer deze niet beheerd worden (elke paar jaar maaien) schieten ze door tot opgaande vegetaties. Daarnaast is periodieke overstrooming van belang voor de verspreiding van zaden en de aanvoer van nutriënten. Voor de grote modderkruiper is behoud van het leefgebied van belang, de overgang van moeras naar ondiep water met waterplanten. Behoud van een goede waterkwaliteit is essentieel voor behoud van het leefgebied.

Voor de broedvogels is behoud van voldoende oppervlakte van een goede kwaliteit moerasvegetatie van groot belang. Bij een goede kwaliteit van het rietmoeras kan de grootste variatie en rijkdom aan broedende rietvogels gebruik maken van het rietmoeras. Kwaliteit betekent in dit geval: diversiteit. Een rietmoeras moet voldoende groot zijn, om ook alle benodigde diversiteit te kunnen herbergen. Er moet vooral diversiteit zijn in de leeftijd van de vegetatie (van het riet) en het lokale waterpeil ten opzichte van de vegetatie. Beide hangen sterk samen met het successiestadium. Naarmate een rietvegetatie ouder wordt, wordt het riet dikker, zal er verlanding optreden tussen de rietstengels en zal het minder nat worden. Dit proces vindt versneld plaats wanneer er geen natuurlijk peil (met hoge winterpeilen) wordt gehandhaafd. Sommige vogels hebben wat ouder riet nodig, om hun nesten in te bouwen (grote karekiet). Voor roerdomp, grote karekiet en snor dient dit overjarige riet een beetje nat te zijn. Rietzanger broedt juist eerder in de wat drogere en meer verruigde rietlanden. Andere soorten maken hun nest juist in heel jong, pas gesneden riet (porseleinhoen). Veel vogels foerageren op de overgang tussen riet en water (grote karekiet) en hebben baat bij een grote randlengte ('rand' verwijst naar de overgang van water naar riet). Andere soorten hebben water op het maaiveld nodig, in het rietmoeras zelf, om succesvol te foerageren. Uit een analyse van terreinkenmerken en de verspreiding van broedvogels blijkt dat de belangrijkste terreinkenmerken voor broedsucces bestaan uit de breedte van de waterrietzone, het rietareaal met water op het maaiveld en het aanbod aan overjarig riet (referentie 2).

In het kort: om zo veel mogelijk broedende rietvogels in een gebied te kunnen herbergen dient er voldoende areaal rietmoeras aanwezig te zijn, en dit areaal dient voldoende afwisseling te herbergen in termen van waterpeil ten opzichte van het maaiveld en de leeftijd van het riet.

Broedvogels zijn zeer gevoelig voor verstoring, zodat rust in de moerasgebieden gewaarborgd moet zijn. Voor de purperreiger en iets mindere mate ook voor de roerdomp is het van belang dat er voldoende voedsel beschikbaar is in de omliggende agrarische gebieden.

Knelpunten

In tabel 3.9 zijn de mogelijke knelpunten weergegeven. Voor 'ruigten en zomen (moeraspirea)' dient te worden vastgesteld waar het habitatype zich precies bevindt, en hoe (middels een beheerregime) het oppervlakte minimaal gelijk kan worden gehouden. Dit hoeft niet op één locatie te zijn. De combinatie van het huidige, onnatuurlijke peilbeheer en inadequaat maaibeheer resulteert in verdroging van rietmoeras en een versnelde vegetatiesuccessie naar ruigten en struwelen. Bij een natuurlijk peilverloop zijn de waterstanden het hoogst in de winter, terwijl in de zomer het waterpeil zakt en sommige gebieden tijdelijk droog komen te staan. Door overstroming (in de winter) kunnen voedingsstoffen en zaden worden aangevoerd. Daarnaast zorgen hoge winterpeilen voor het schoonspoelen van strooisellagen in waterrietzones. Wanneer gronden droogvallen tijdens het groeiseizoen, kunnen zaden van riet tot ontwikkeling komen, waardoor nieuwe rietkragen zich kunnen vormen. Het huidige tegennatuurlijke peil resulteert in een weinig dynamisch rietmoeras, met weinig tot geen vernieuwing van riet en verruiging, verlanding en verbossing van waterriet. Daarnaast heeft het commerciële snijden van riet negatieve effecten op de kwaliteit van het rietmoeras, omdat er te weinig overjarig riet blijft staan: het hele rietareaal heeft dezelfde leeftijd. Een rietmoeras dat divers is qua leeftijdsopbouw van het riet, divers qua maaiveldhoogte (of relatieve waterhoogte) en met veel overgangen tussen riet en water (een grote randlengte) biedt de meeste kansen voor een rijke en diverse populatie rietvogels.

Als gevolg van het peilbeheer en het commerciële rietsnijden in de afgelopen jaren, nam het broedgebied van grote karekiet, roerdomp, purperreiger, rietzanger, snor en porseleinhoen in omvang en/of kwaliteit af.

Tabel 3.9
Knelpunten van habitattypen,
habitatsoorten en vogels van de
ruimtelijke eenheid moeras

Ruimtelijke eenheid	Soorten/habitattypen	Knelpunt en oorzaak
Moeras	Ruigten en zomen (moerasspirea)	De huidige verspreiding van het habitatype is niet bekend, dus trend of knelpunt is niet bekend, dus een knelpunt kan niet worden uitgesloten.
	Grote modderkruiper	
	Grote karekiet (b)	Onvoldoende omvang en kwaliteit rietmoeras
	Porseleinhoen (b)	Onvoldoende omvang en kwaliteit rietmoeras
	Purperreiger (b)	Onvoldoende omvang en kwaliteit rietmoeras
	Rietzanger (b)	Onvoldoende omvang en kwaliteit rietmoeras
	Roerdomp (b)	Onvoldoende omvang en kwaliteit rietmoeras
	Snor (b)	Onvoldoende omvang en kwaliteit rietmoeras

= geen knelpunt
 = mogelijk knelpunt
 = knelpunt
 b = broedvogel

3.1.6 Nat grasland

Huidige situatie en beoogde situatie

Op de overgangen van de natte moerassen naar het agrarische gebied, in het oosten en het zuiden van het Zwarte Meer, liggen de natte graslanden (zie figuur 3.1). Het habitatype 'glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden' komt voor in de oostelijke graslanden, maar minder dan één hectare van het grasland kan tot het habitatype worden gerekend. Het bijzondere aan dit habitatype in het Zwarte Meer is dat er wilde kievitbloemen groeien. De natte graslanden vormen, samen met slikkige oevers en ondiep water, de foerageer- en slaapgebieden van grutto's.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de huidige situatie per Natura 2000 soort van de ruimtelijke eenheid nat grasland (huidige aantallen, landelijke staat van instandhouding en trend in het Zwarte Meer). Voor de 'glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden' is een uitbreiding van de oppervlakte en van de kwaliteit de beoogde situatie. Voor de grutto is behoud van de huidige situatie voldoende.

Tabel 3.10
Overzicht instandhoudings-
doelstellingen en huidige situatie
per soort en habitatype van de
ruimtelijke eenheid nat grasland

Ruimtelijke eenheid	Soorten/habitattypen ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	Svl ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Nat grasland	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart)	>	>	<1 ha	nvt	--	?	nvt
	Grutto (n)	=	=	?	behoud	--	?	S

Legenda

1) soort	2) instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang	3) instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit
n = niet broedvogel	= behoud van omvang	= behoud van kwaliteit
	> uitbreiding van omvang	> verbetering van kwaliteit
4) landelijke staat van instandhouding (Svl)	5) trend in aantallen 1994-2003 (gebiedspecifiek)	6) functie n2000 gebied
-- zeer ongunstig	? geen aantallen bekend	S = slaapplek
7) huidige aantal: periode 2008-2013		
8) aantallen voor niet-broedvogels betreffen het seizoensgemiddelde		

Ecologische vereisten

Beheer is essentieel voor het duurzame behoud van habitatype 'glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden'. Verschrallend maaibeheer kan ingezet worden om de effecten van atmosferische stikstofdepositie te verzachten. De atmosferische stikstofdepositie mag niet te hoog zijn, in verband met verzuring, vermesting en de daarmee samenhangende toenemende beheeropgave. Idealiter overstroomt het habitatype in de winter en/of het vroege voorjaar en droogt de grond oppervlakkig uit in de zomer. Daarom is het habitatype ook gevoelig voor veranderingen in het grondwaterpeil en veranderingen in overstromingsdynamiek. Voor de grutto is het van belang dat de slaapgebieden hun openheid en rust behouden, met name in de trekperiode februari - april.

Uitkomsten stikstofanalyse

De lokale stikstofdepositie vormt geen probleem voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen van het stikstofgevoelige habitatype 'glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden': de achtergronddepositie is lager dan de kritische depositiewaarde. De kritische depositiewaarde is de waarde waaronder significant negatieve effecten van stikstofdepositie kunnen worden uitgesloten (referentie 1).

Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

In het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) zijn door de provincies knelpunten als gevolg van stikstofdepositie onderzocht en zo nodig herstelstrategieën uitgewerkt voor Natura 2000 gebieden met stikstofgevoelige habitattypen. In het IJsselmeergebied is dat gedaan voor het habitatype 'overgangs- en trilvenen' (en de daarin voorkomende groenknolorchis) in IJsselmeer en 'glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden' in het Zwarte Meer. In beide Natura 2000 gebieden is op grond daarvan geconcludeerd dat er geen sprake is van een knelpunt als gevolg van (externe) stikstofdepositie en dat er dus geen herstelstrategieën nodig zijn.

In de andere Natura 2000 gebieden binnen het IJsselmeergebied bevinden zich geen stikstofgevoelige instandhoudingsdoelstellingen.

Knelpunten

In tabel 3.11 zijn de mogelijke knelpunten weergegeven. Voor het habitatype 'glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden' zijn inrichtings- en beheermaatregelen nodig om de uitbreidingsdoelstellingen te realiseren. Om verslechtering van de kwaliteit op korte termijn te voorkómen is verschrallingsbeheer noodzakelijk. Uitbreiding en kwaliteitsverbetering ten opzichte van de huidige situatie kan vervolgens gerealiseerd worden door middel van vernatting.

Er is in het Zwarte Meer geen knelpunt voor grutto ten aanzien van de slaapplaatsen.

Tabel 3.11 Knelpunten van habitattypen en vogels van de ruimtelijke eenheid nat grasland

Ruimtelijke eenheid	Soorten/habitattypen	Knelpunt en oorzaak
Nat grasland	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart)	Maatregelen zijn noodzakelijk om herstel en uitbreiding van de oppervlakte van dit habitatype te realiseren
	Grutto (n)	

- = geen knelpunt
- = knelpunt
- n = niet-broedvogel

3.2 Opgave voor het Zwarte Meer

Knelpunten ontstaan door het niet op orde zijn van de ecologische vereisten van habitattypen en soorten. De belangrijkste knelpunten voor de soorten in het Zwarte Meer zijn een tekort aan geschikt habitat voor broedende moerasvogels en de lage voedselbeschikbaarheid voor doortrekkende en overwinterende watervogels. In bovenstaande paragraaf zijn de knelpunten per ruimtelijke eenheid behandeld. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste knelpunten van het Zwarte Meer. De opgave is om deze knelpunten op te lossen om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken.

Daarnaast geldt voor een aantal vogelsoorten dat de aantallen vogels te laag zijn, terwijl de kwaliteit van het Zwarte Meer zelf op orde is. Hoofdstuk 4.6 van het Algemeen deel behandelt het begrip externe werking en beschrijft waarom voor bepaalde soorten de doelaantallen in het IJsselmeergebied niet bereikt worden.

Vergroting en verbetering leefgebied broedende moerasvogels

Door het huidige peilbeheer in combinatie met op commercieel rietsnijden gericht terreinbeheer is het areaal rietmoeras in kwaliteit en omvang gestaag afgenomen. Broedvogels die afhankelijk zijn van grootschalig rietmoeras en/of vitale waterrietzones zoals grote karekiet, roerdomp, purperreiger, snor, rietzanger en porseleinhoen zijn hierdoor de laatste tientallen jaren sterk in aantallen gedaald. Om de populaties van deze soorten in het gebied te handhaven, is het noodzakelijk om het moerasbiotoop te herstellen en uit te breiden. Er dient voldoende, grootschalig rietmoeras te zijn, met voldoende variatie binnen het rietmoeras en voldoende areaal vitaal waterriet vooral langs de rand met het ondiepe water.

Herstel en uitbreiding van 'glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden'

Om het behoud van het habitatype 'glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden' te garanderen zal het areaal hersteld en uitgebreid moeten worden. Om de kwaliteitsverbetering te realiseren zal het beheer gericht worden op uitbreiding van de typische soort wilde kievitsbloem.

Verbeteren voedselbeschikbaarheid wintertaling en pijlstaart

Om een groter aantal wintertalingen en pijlstaarten in het gebied te kunnen herbergen zal de voedselbeschikbaarheid vergroot moeten worden. Ze vinden voedsel in waterplantvelden, oeverbegroeiing en pioniersvegetaties.

Purperreiger

4. Instandhoudings- maatregelen

Instandhoudingsmaatregelen zijn nodig om de instandhoudingsdoelstellingen te behalen en tussentijdse verslechtering van de kwaliteit van habitattypen en significante verstoring van soorten te voorkomen. In het Zwarte Meer zijn er knelpunten met betrekking tot voedselbeschikbaarheid voor watervogels, voldoende broedgebied voor rietvogels en het herstel van glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden (met kievitbloemen).

Naast maatregelen om deze knelpunten op te lossen, zijn eventuele aanpassingen van activiteiten in het gebied nodig. Het totale pakket instandhoudingsmaatregelen voor het Zwarte Meer is een combinatie van maatregelen uit reeds vastgesteld beleid en aanvullende Natura 2000 maatregelen.

4.1 Maatregelen uit reeds vastgesteld beleid

Instandhoudingsmaatregelen uit reeds vastgesteld beleid betreffen in het Zwarte Meer de Kaderrichtlijn Water (KRW) maatregelen die bijdragen aan Natura 2000 doelstellingen.

KRW-maatregelen die bijdragen aan Natura 2000 doelstellingen

Voor de KRW worden in de periode 2010-2021 maatregelen genomen die bijdragen aan het realiseren van de Natura 2000 doelen. In het Zwarte Meer gaat het om:

- visintrekbevorderende maatregelen tussen Zwarte Meer en regionale wateren, zoals de aanleg van vispassages en visvriendelijk sluisbeheer;
- inzetten op duurzame visserij;
- uitbreiding ondiepe zones;
- aanleg natuurvriendelijke oevers buiten het Natura 2000 gebied door Waterschap Groot Salland.

De maatregelen voor de verbetering van de visintrek en de inzet op duurzame visserij dragen bij aan het bereiken van de Natura 2000 doelen, omdat dit de voedselbeschikbaarheid voor visetende vogels licht vergroot. De uitbreiding van ondiepe zones en aanleg van natuurvriendelijke oevers heeft een positief effect op alle soorten die gebruik maken van de ruimtelijke eenheid ondiep water, moeras en oeverzones, zoals de purperreiger die hier foerageert, maar ook pijlstaart en wintertaling die grondelend in ondiep water aan de kost komen.

4.2 Aanvullende instandhoudingsmaatregelen voor Natura 2000

Aanvullend op de KRW-maatregelen is vooral het terreinbeheer van de oeverzone en moerasgebieden van belang, omdat de staat van instandhouding van een aantal riet- en oevergebonden vogelsoorten bij aanvang van de beheerplanperiode niet op orde is en dus verslechtering van de situatie in de eerste beheerplanperiode niet uitgesloten kan worden.

Aangepast beheer van rietmoeras

Natuurmonumenten zal een nieuw op Natura 2000 gericht natuurbeheer gaan invoeren dat bestaat uit de uitbreiding van ondiepe zones en de aanleg van rieteilanden gevolgd door cyclisch gefaseerd maaibeheer. Dat betekent dat ieder jaar een gedeelte van het rietareaal wordt gemaaid, waardoor er ieder jaar zowel jong als overjarig riet van verschillende leeftijd aanwezig is. Het exacte, op Natura 2000 gerichte terreinbeheer zal door Natuurmonumenten worden uitgewerkt en vastgelegd in een terreinbeheerplan. Concrete maatregelen die uitgevoerd zullen worden zijn:

- Rietmaaibeheer faseren (in ruimte en tijd), verruigde delen in maaibeheer nemen en rietstroken handhaven. Dit betreft 150 hectare bij de kust van Kampereiland.

Rietsnijder aan het werk

Zoals bij de ecologische vereisten van broedvogels van rietmoeras is aangegeven, dient een rietmoeras voldoende gevarieerd te zijn om aan meerdere soorten geschikt leefgebied te bieden. Als gevolg van het aangepaste maaibeheer zal een rietmoeras ontstaan met zowel oud als jong riet. Omdat eens in de zoveel jaren iedere plek minimaal één keer wordt gemaaid, wordt verruiging, verdroging en verbossing ook voorkomen. Het gevolg is dat het leefgebied voor rietvogels in kwaliteit sterk toeneemt. In hoofdstuk 5 worden de inrichtingsmaatregelen beschreven waarmee het negatieve effect van het huidige peilbeheer wordt gemitigeerd.

Herstel en uitbreiding glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden

Om de instandhoudingsdoelstellingen van 'glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden' te bereiken zal in de eerste beheerplanperiode aanvullend maa- en verschrallingsbeheer plaatsvinden om kwaliteit en omvang in stand te houden. In de eerste beheerplanperiode wordt in het zuidoosten van de Groote Buitenlanden over 17 ha vernatting toegepast, met daarop aansluitend maa- en verschrallingsbeheer. In de tweede beheerplanperiode zal ook het noordoostelijk deel worden vernat. Hiermee zal dan de herstelopgave van de instandhoudingsdoelstelling voor 'glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden' in de tweede beheerplanperiode worden bereikt.

ANT-studie in IJsselmeer en het Markermeer & IJmeer

Zoals in hoofdstuk 3 is aangegeven, neemt een aantal watervogels in aantallen af in het Zwarte Meer, veroorzaakt door krimpende populaties in het IJsselmeer en het Markermeer & IJmeer. Rijkswaterstaat heeft een studie uitgevoerd naar deze Autonome Neerwaartse Trends (ANT-studies) van mosseleters en viseters in het IJsselmeer en het Markermeer & IJmeer (zie paragrafen 2.4, 3.5 en 5.4 van het Algemeen Deel). Hoewel de ANT-studie niet direct gericht was op het Zwarte Meer, hebben de aantallen watervogels op het Zwarte Meer wel een duidelijke relatie met de situatie op IJsselmeer en Markermeer.

Gedragscode recreatie IJsselmeergebied

Voldoende rust is van cruciaal belang om de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen van vogelsoorten te behalen. Voor de vogelsoorten in het Zwarte Meer vormt gebrek aan rust op dit moment geen knelpunt. Door klimaatverandering en technische innovaties kan het recreatie-seizoen langer worden. De kans bestaat dat hierdoor de rust voor (met name overwinterende) vogels binnen enkele jaren in het geding komt. De recreatiesector en natuursector hebben in samenwerking een gedragscode opgesteld (zie Algemeen deel, paragraaf 4.4 voor de volledige tekst van de gedragscode) met als doel verstoring in het gehele IJsselmeergebied te voorkómen door vergroting van het bewustzijn van de watersporter en het hanteren van enkele eenvoudige regels. Als deze gedragscode wordt nageleefd kan eveneens worden voorkómen dat in de komende beheerplanperiodes striktere voorwaarden aan recreatie moeten worden opgelegd, om het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen te garanderen.

5. Activiteiten en mitigatie

Menselijke activiteiten en natuur zijn van oudsher verweven in het Zwarte Meer. Menselijke activiteiten kunnen in principe doorgang vinden en worden op grond van dit beheerplan alleen beperkt of de negatieve effecten ervan gemitigeerd, indien zij de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen kunnen aantasten. De effecten van menselijke activiteiten zijn getoetst in de Nadere Effect Analyse (NEA, zie referentie 6 en bijlage A). In de meeste gevallen vormen deze activiteiten geen probleem voor de instandhoudingsdoelstellingen. Van bepaalde activiteiten in het Zwarte Meer is het niet uit te sluiten dat er negatieve effecten zijn. Een aantal van deze activiteiten blijft vergunningplichtig, waarbij voorschriften aan de vergunning zijn verbonden. Andere activiteiten worden onder voorwaarden in dit beheerplan vrijgesteld van de vergunningplicht. Voor weer andere gevallen zijn mitigerende maatregelen nodig om te voorkómen dat activiteiten het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan. Als voldaan wordt aan de vergunningvoorschriften, respectievelijk aan de voorwaarden en de mitigerende maatregelen worden uitgevoerd, kunnen de betreffende activiteiten doorgang vinden. Voor alle activiteiten geldt de generieke of algemene voorwaarde dat zij in aard, omvang, intensiteit en tijd niet in betekenende mate mogen wijzigen ten opzichte van de getoetste situatie. Van veranderingen in betekenende mate is sprake indien op voorhand niet met zekerheid kan worden gesteld dat negatieve effecten op instandhoudingsdoelen zijn uitgesloten.

In onderstaande paragrafen zijn de huidige activiteiten ingedeeld in de volgende vier categorieën:

1. vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, zonder specifieke voorwaarden;
2. vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, mét specifieke voorwaarden;
3. vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven;
4. niet-vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist.

Een algemene toelichting op de vrijstelling van vergunningplicht en bovengenoemde indeling staat in paragraaf 4.2 van het Algemeen deel. Of een activiteit al dan niet vergunningplichtig is, is bepaald door het daartoe bevoegde gezag in de zin van de Wet Natuurbescherming (Wnb). Dit oordeel vormt het uitgangspunt voor het beheerplan.

De voorwaarden voor vrijstelling voor een Wnb-vergunning bij de 2e categorie activiteiten en de mitigerende maatregelen voor de 4^e categorie activiteiten zijn in dit hoofdstuk opgenomen in

paragraaf 5.2 en 5.4. Een gebiedsspecifieke samenvatting van de toetsingskaders voor toekomstige vergunningverlening is opgenomen in paragraaf 5.5, de volledige tekst staat in het deel Toetsingskaders.

5.1 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden

Voor bepaalde activiteiten geldt het beheerplan als vrijstelling van de vergunningplicht zonder dat specifieke voorwaarden nodig zijn. Voor deze activiteiten geldt de generieke voorwaarde dat de activiteiten niet in betekenende mate mogen wijzigen. Aard en omvang, locatie en tijdstip, frequentie en duur van de activiteiten moeten blijven voldoen aan de getoetste situatie (referentie 6).

Het gaat hierbij om:

- Baggeren (havens, sluizen, vaargeul en toegangseu len jachthavens)
- Evenementen (visserijdagen, zeilwedstrijden, roeiwedstrijden en strandactiviteiten)
- Terreinbeheer stranden en recreatiegebieden ten behoeve van recreanten
- Aalvisserij
- Zegenvisserij
- Peuren.

Generieke voorwaarde

De betreffende activiteit mag niet in aard, omvang, intensiteit en tijd in betekenende mate wijzigen ten opzichte van de getoetste situatie. Voor een (meer uitgebreide) omschrijving van de getoetste situatie per activiteit wordt verwezen naar de voortoets (referentie 6).

5.2 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten mét specifieke voorwaarden

Er zijn vergunningplichtige activiteiten die alleen onder specifieke voorwaarden geen significante effecten op de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen hebben. Deze activiteiten zijn met inachtneming van de specifieke voorwaarden, genoemd in dit beheerplan, vrijgesteld van de vergunningplicht. Het beheerplan vervangt in dit geval de vergunning.

In het Zwarte Meer gaat het om:

- Terreinbeheer rietmoeras
- Huidig peilbeheer
- Bestaande lozingen
- Professioneel dronegebruik
- Vangen en ringen van vogels door Vogelringstation Zwarte Meer (referentie 10).

Terreinbeheer rietmoeras

In het Zwarte Meer is het rietbeheer vrijgesteld onder specifieke voorwaarden. Het betreft het in beheer nemen van het totale areaal riet in een cyclisch beheer dat over 18 jaar is uitgespreid. Het rietbeheer gaat uit van behoud en uitbreiding van broedende rietvogels (grote karekiet, roerdomp, snor etc.). Deze soorten hebben onder andere overjarig riet nodig om te broeden en foerageren.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

De hieronder genoemde voorwaarden zorgen voor een optimaal beheer om het halen van de instandhoudingdoelen te garanderen.

Locatie	Voorwaarde voor vergunning vrijstelling inrichting en beheer rietmoeras
Zwarte Meer	<ul style="list-style-type: none"> • Er vindt geen verbranding van riet, sluis of andere materialen plaats op of nabij de rietvelden. • De gemaaide vegetatie wordt zo snel mogelijk afgevoerd. • Er wordt uitsluitend overdag gewerkt in de periode 1 oktober tot en met 1 maart. Uitstel tot uiterlijk 15 maart is mogelijk, hierbij dienen mogelijke broedgevallen vooraf te worden geïdentificeerd en dient men met een straal van 400 meter buiten het broedgeval te blijven. • Daarnaast dient 56% van het totale areaal riet (155 ha) als overjarig riet (3 jaar of ouder riet) te worden beheerd. • Bij inrichting en aanleg projecten dient gewaakt te worden voor vermindering van het areaal overjarig riet.

Huidig peilbeheer

Het huidige peilbeheer is mede oorzaak geweest van een achteruitgang van het oppervlak en de kwaliteit van rietmoerassen en rietzones (zie Algemeen deel, paragraaf 2.2 en 4.3). Hierdoor wordt voor een aantal specifieke moerasbroedvogelsoorten de instandhoudingsdoelstelling niet gehaald.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

In het Algemeen deel is toegelicht dat het huidige peilbeheer wordt gemitigeerd door oevers af te vlakken en te herinrichten. RWS houdt zich aan onderstaande vrijstellingsvoorwaarden van vergunningplicht en voert de daaruit voortvloeiende maatregelen uit.

Locatie	Voorwaarden voor vergunning vrijstelling huidig peilbeheer
Kust van Kamper-eiland	Rietherstel (150 ha), slootoevers verbreden en afvlakken.
Noordoever en de oostoever van het Zwarte Meer	Aanleg 60 ha 3-6 jaar oude rietkragen, met dik, hoog riet in zeker 20 cm water. 500-1250 m extra waterrietrandlengte met voldoende diepte (>3-10m). Mogelijk is mitigatie bij de aanleg nodig om tijdens de aanleg verstoring te voorkómen (planning werkzaamheden in de tijd). Door de maatregelen mag de windwerking op bestaande rietoevers niet worden aangetast.
Algemeen	Incidentele peilopzetting in droge zomers mag niet vaker dan eens in de 12 jaar plaatsvinden.

Bestaande lozingen

Onder een 'bestaande lozing' wordt verstaan een lozing die sinds de toetsing in het kader van dit beheerplan niet wijzigt wat betreft omvang en geloosde stoffen. Bij het verlenen van watervergunningen voor lozingen toetst de waterbeheerder aan het bestaande waterkwaliteitsbeleid. Belangrijk onderdeel hierbij is toetsing van activiteiten aan milieukwaliteitsnormen. Aan deze normen ligt een grondige ecotoxicologische analyse ten grondslag, waarbij gebruik wordt gemaakt van de best beschikbare kennis van de effecten van de stoffen op het ecosysteem en de daarin voorkomende organismen. In zijn algemeenheid biedt deze toetsing op basis van het waterkwaliteitsbeleid al een afdoende bescherming van Natura 2000 soorten en habitattypen.

In de Nadere Effectenanalyse (NEA II, referentie 8) wordt geconcludeerd dat er geen aanleiding is om te veronderstellen dat bestaande lozingen er de oorzaak van zijn dat instandhoudingsdoelstellingen niet worden bereikt. Op basis van de beschikbare kennis is beoordeeld dat er in de huidige situatie geen negatieve effecten van milieuvreemde stoffen kunnen optreden op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000 gebied Zwarte Meer.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

Bestaande lozingen worden vrijgesteld van de vergunningplicht onder de voorwaarde dat degene die loost kan aantonen dat de lozingen voldoen aan de bepalingen bij of krachtens de Waterwet.

Locatie	Voorwaarde voor vergunning vrijstelling bestaande lozingen
Zwarte Meer	De lozer leeft de voorwaarden na die bij of krachtens de Waterwet gelden (vergunning en/of algemene regels).

Professioneel dronegebruik

Vliegen met drones (RPAS; 'Remotely Piloted Aircraft Systems', alle gewichtsklassen) in het Natura 2000 gebied biedt kansen en risico's. Kansen voor beheerders om te monitoren met behulp van drones en kansen voor toezichthouders om snel inzicht te krijgen in illegale- en noodsituaties. Inzet van drones kan belangrijke voordelen hebben ten opzichte van helikopters, andere voertuigen en/of menselijke betreding. Inzet van drones brengt ook risico's met zich mee, wanneer drones zonder kennis van aanwezige natuurdoelen worden ingezet en mogelijk verstoring van deze doelen veroorzaken. Het professioneel gebruik van drones kan onder voorwaarden worden vrijgesteld van de vergunningplicht. Toegangsbeperkende Besluiten geldend voor het IJsselmeergebied, gelden ook voor het gebruik van drones in het luchtruim boven deze gebieden, dit met inachtneming van de mogelijkheid van vrijstelling voor professioneel gebruik.

Professioneel gebruik van drones is een betrekkelijk nieuwe activiteit, die in het kader van de Nadere Effecten Analyse (NEA) niet is getoetst op mogelijke significante effecten op de Natura 2000-doelen (peildatum 31 maart 2010). Uit aanvullende toetsing is gebleken dat professioneel dronegebruik in Natura 2000-gebied onder voorwaarden kan worden vrijgesteld van de vergunningplicht Wnb.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

Professioneel gebruik van drones (RPAS; 'Remotely Piloted Aircraft Systems', alle gewichtsklassen) kan worden vrijgesteld van de vergunningplicht in het kader van artikel 2.7 lid 2 van de Wet Natuurbescherming, als het dronegebruik voldoet aan elk van de volgende vier voorwaarden.

Voorwaarde voor vergunning vrijstelling professioneel dronegebruik

1. De vluchten worden uitgevoerd voor de uitvoering van noodzakelijk beheer en onderhoud, noodzakelijke monitorings-, reddings-, inspectie-, toezicht-, opsporings- en defensietaken (waaronder HEMS-, SAR-, politie, brandweer- of kustwachtvluchten), alsmede voor de uitvoering van calamiteitenbeheer. In algemene zin geldt in daadwerkelijke calamiteitsituaties het adagium 'nood breekt wet'.
2. De vluchten voor onder 1 genoemde publieke taken worden in opdracht van de overheid, dan wel door of in opdracht van een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie uitgevoerd.
3. De vluchten worden door een gecertificeerde dronemaatschappij uitgevoerd.
4. De piloot van de drone is aantoonbaar op de hoogte van de lokale en actuele situatie ten aanzien van de beschermde natuurwaarden en de verstoringgevoeligheid van die waarden, en handelt conform artikel 1.11 (zorgplicht) van de Wet Natuurbescherming.

De aanvullende toetsing op het gebruik van drones en een toelichting op de zorgplicht is opgenomen in Bijlage C van dit gebiedsdeel.

Vangen en ringen van vogels door Vogelringstation Zwarte Meer

Er worden in het Zwarte Meer regelmatig vogels gevangen en geringd op de 'ringbaan' ten noorden van de Stikkenpolderweg. De activiteiten betreffen alleen de vang- en ringactiviteiten en het onderhoud van het vanggebied, zoals beschreven in referentie 10. De vanglocatie is afgesloten voor publiek. Op hoofdlijnen vinden de activiteiten plaats binnen het kader van een drietal landelijke projecten. Vang- en ringactiviteiten van vogels kunnen in beginsel verstorend zijn voor de rust die voor het behalen en behouden van de instandhoudingsdoelstellingen voor habitattypen en (vogel)soorten cruciaal is.

Een toetsing van de effecten van het vangen en ringen van vogels, zoals dat op de ringbaan in het Zwarte Meer plaatsvindt, is uitgevoerd (referentie 10) en heeft laten zien dat er, onder de conditie dat de activiteiten niet in plaats, omvang, intensiteit, duur of timing gaan veranderen ten opzichte van de huidige situatie, geen sprake is van mogelijk significant negatieve gevolgen voor de geldende instandhoudingsdoelstellingen.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

Onder de voorwaarden dat vang- en ringactiviteiten van het Vogelringstation Zwarte Meer niet in locatie, omvang, intensiteit, duur of timing zullen toenemen en dat de verzamelde gegevens ten dienste worden gesteld van monitoring en evaluatie van het beheerplan Natura 2000 voor het gebied en de daarin voorgestelde maatregelen, kunnen deze activiteiten vrijgesteld worden van de Wnb-vergunningplicht.

Locatie	Voorwaarde voor vergunning vrijstelling vangen en ringen vogels door Vogelringstation Zwarte Meer
Zwarte Meer, ringbaan Stikkenpolderweg	<ul style="list-style-type: none"> • Geen uitbreiding van vang- en ringactiviteiten in locatie, omvang, intensiteit, duur of timing ten opzichte van huidige situatie zoals beschreven (referentie 10); • Verzamelen en (op verzoek) doorgeven van gegevens.

De verzamelde en te verzamelen gegevens worden ter beschikking gesteld van monitoring en evaluatie van het beheerplan Natura 2000 Zwarte Meer en de daarin opgenomen maatregelen.

5.3 Vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven

Niet van toepassing in het Zwarte Meer.

5.4 Niet-vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist

Er zijn ook activiteiten die niet vergunningplichtig zijn, maar die wél mogelijk effecten hebben. Voor deze activiteiten geldt dat er mitigerende maatregelen vereist zijn. Voor Zwarte Meer gaat het om:

- Recreatie in ondiepe delen.

Recreatie in ondiepe delen

In de ondiepe delen van het Zwarte Meer leven veel vogels die gevoelig zijn voor verstoring, zoals diverse soorten watervogels, maar ook sterk bedreigde moerasvogels als roerdomp, purperreiger en grote karekiet (referentie 11 en 12). De effecten van recreatie op de instandhoudingsdoelen zijn niet negatief, mits dit belangrijke rustgebied jaarrond niet wordt verstoord.

Mitigatie

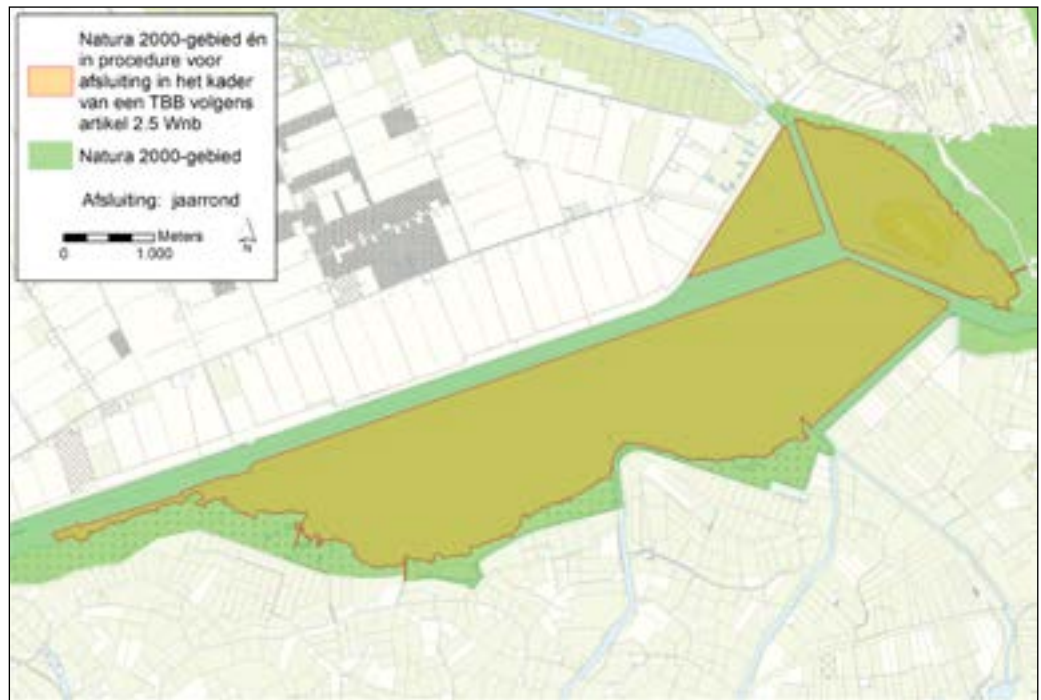
Om voldoende rust te garanderen in de ondiepe delen van het Zwarte Meer is een Toegangsbeperkingsbesluit (TBB) ex artikel 2.5 Wet Natuurbescherming in voorbereiding waarmee deze jaarrond worden afgesloten voor de recreatie (kaartje in figuur 5.1). Met deze toegangsbeperking wordt feitelijk een continuering van de historische situatie bestendig geformaliseerd.

Locatie	Mitigatie recreatie
Ondiepe delen van Zwarte Meer	Om voldoende rust te garanderen is voor de ondiepe delen van het Zwarte Meer een Toegangsbeperkingsbesluit (TBB) ex artikel 2.5 van de Wet Natuurbescherming in voorbereiding waarmee deze worden afgesloten voor de recreatie.

In voorgaande hoofdstukken is meerdere keren aangegeven dat gebrek aan rust in het Natura 2000 gebied geen knelpunt is. Hierbij is ervan uitgegaan dat dit geldt voor de situatie dat de beschermde status van de rustgebieden (zie figuur 5.1) weer is hersteld. Door het opnemen van de rustgebieden onder art. 2.5 Wnb wordt de beschermde status weer hersteld.

Figuur 5.1

Indicatieve begrenzing afgesloten gebieden in voorbereiding via ex artikel 2.5 besluit Wnb in de ondiepe delen van het Zwarte Meer, een Toegangsbeperkingsbesluit (TBB)

5.5 Kaders voor vergunningverlening

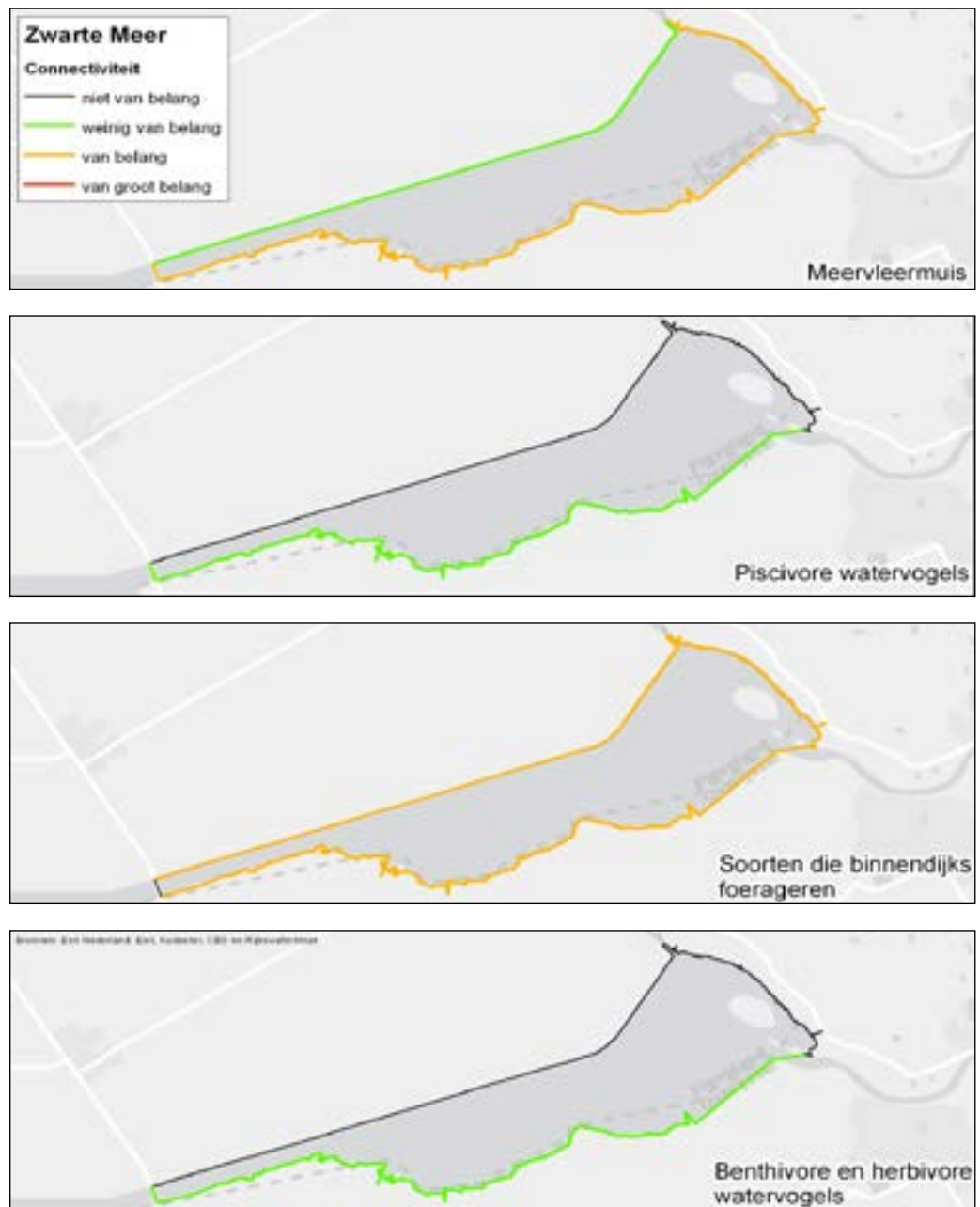
Het beheerplan dient, behalve als vrijstelling van de Wnb-vergunningplicht voor bepaalde activiteiten, ook als toetsingskader voor vergunningverlening voor toekomstige activiteiten. De toetsingskaders geven aan hoe toekomstige activiteiten kunnen voldoen aan de randvoorwaarden die vanuit Natura 2000 worden gesteld. De toetsingskaders vormen een richtlijn en hulpmiddel voor de vergunningverlening voor nieuwe activiteiten die gedurende de beheerplanperiode worden opgestart of voor wijziging/uitbreiding van vrijgestelde bestaande (vergunningplichtige) activiteiten, of voor verlenging of uitbreidingen van reeds vergunde activiteiten. De toetsingskaders mogen dus niet worden beschouwd als (aanzet tot) vrijstellingsvoorwaarden, het bevoegd gezag dient elk project op zichzelf te beoordelen (maatwerk). In het deel Toetsingskaders zijn alle toetsingskaders voor het gehele IJsselmeergebied opgenomen. Hieronder worden de relevante toetsingskaders voor het Zwarte Meer genoemd. Indien het kader gebiedsspecifieke informatie bevat voor het Zwarte Meer wordt deze kort beschreven.

- toetsingskader doorsnijding ecologische trekroutes;
- toetsingskader beroepsvisserij noordelijke, oostelijke en zuidelijke Randmeren;
- toetsingskader voor jacht, wildbeheer en schadebestrijding;
- toetsingskader maaien van waterplanten.

Toetsingskader doorsnijding ecologische trekroutes

Dit toetsingskader biedt initiatiefnemers van nieuwe windparken, hoogspanningslijnen en andere hoge obstakels in en grenzend aan het IJsselmeergebied handvatten in het kader van de Nbwet-vergunning. In dit toetsingskader wordt aangegeven waar gebiedsdelen liggen waar instandhoudingsdoelstellingen knelpunten kunnen ondervinden van nieuwe obstakels en extra aandacht behoeven van bevoegd gezag wanneer een vergunningaanvraag voor 'obstakels' wordt ingediend. Figuur 5.2 laat zien welke dijktrajecten/kustzones van belang zijn als ecologische trekroute voor verschillende soortgroepen (connectiviteit).

Figuur 5.2
Belang van connectiviteit van verschillende dijktrajecten/ kustzones voor relevante instandhoudingsdoelstellingen in het Zwarte Meer weergegeven voor de functionele groepen meervleermuis, piscivore vogelsoorten, vogelsoorten die binnendijks op akkers en graslanden foerageren en benthivore en/of herbivore watervogels.

Toetsingskader voor beroepsvisserij noordelijke, oostelijke en zuidelijke Randmeren

Veranderingen in de voorgenomen visserij kunnen naast de voorwaarden in dit toetsingskader worden gelegd. Wanneer dit past binnen de voorwaarden van het toetsingskader, dan kan dat jaar worden volstaan met een verzoek om beoordeling door het bevoegde gezag. Voor het verlenen van een vergunning is dan in ieder geval geen passende beoordeling noodzakelijk.

Voorwaarden voor toekomstige visserij in de Randmeren:

- De visserij op de randmeren kan worden toegestaan wanneer uitbreiding van verstoring van de voor instandhoudingsdoelstellingen belangrijke gebieden (belangrijke rust- en foerageergebieden voor watervogels) wordt voorkomen.

- Een verandering van de visserij inspanning of vangstmethode kan alleen worden toegestaan wanneer deze:
 - niet leidt tot een vergroting van de bijvangst van watervogels (zie deel Toetsingskaders voor concrete maatregelen);
 - niet leidt tot een effect op de beschikbaarheid van het voedsel voor visetende watervogels door vergroting van de bijvangst aan ondermaatse vis.

Toetsingskader jacht, wildbeheer en schadebestrijding

In het toetsingskader voor het omgaan met jacht, wildbeheer en schadebestrijding (het doden van dieren) in en rond de Natura 2000 gebieden in het Zwarte Meer is uitgegaan van de mogelijke effecten van verschillende vormen van doden en vangen van dieren op de soorten en habitattypen, waarvoor in het Zwarte Meer instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd. Op basis van een limitatieve lijst van in het veld voorkomende methoden van 'doden van dieren' is op basis van een toetsing (referentie 2) onderzocht welke vormen van jacht, wildbeheer of schadebestrijding in het Zwarte Meer mogelijk leiden tot schade aan Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen en om welke soorten en habitattypen het dan gaat (referentie 2). Het is dus niet noodzakelijkerwijs zo dat deze activiteiten ook daadwerkelijk binnen het Zwarte Meer worden uitgeoefend. Deze werkwijze (zowel de methode als de op deze wijze verkregen resultaten) wordt gedragen door het gehele bevoegd gezag (EZ, provincies) en RWS en is besproken met de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging en Land- en Tuinbouworganisatie Noord. De resultaten van het onderzoek staan weergegeven in het deel 'Toetsingskaders'.

Toetsingskader maaien van waterplanten

Waterrecreanten kunnen last hebben van overmatige groei van waterplanten. Het maaien van waterplanten kan echter negatieve effecten hebben op de waterkwaliteit en op de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen. Om negatieve effecten door onkundig maaibeheer te voorkomen zijn er maairegels opgesteld voor gebruikers die zelf waterplanten willen maaien. Deze maairegels zijn in samenspraak tussen gebruikers en Rijkswaterstaat opgesteld en verwerkt in de Handreiking Waterplanten Maaibeheer (referentie 9). Voor het maaien van waterplanten in Natura 2000 gebieden is een vergunning nodig. De criteria voor vergunningverlening zijn in het toetsingskader maaien van waterplanten opgenomen en zijn gebaseerd op de maairegels in de Handreiking. Hieronder staan de maairegels voor het maaien van waterplanten samengevat.

1. **Er mag maximaal 10% van het waterplantenareaal in het eigen gebruiksgebied worden gemaaid.**
 - a. Een uitzondering wordt gemaakt voor woekerende exoten: maximaal 50% maaien van het begroeide areaal.
2. **Het maaien vindt plaats op een diepte van minimaal 60 cm boven de waterbodem.**
 - a. Een uitzondering wordt gemaakt voor woekerende exoten.
3. **De gemaaide plantenresten worden verzameld en afgevoerd.**
4. **Het maaien van waterplanten vindt plaats in de maand juli.**
 - a. Een uitzondering wordt gemaakt indien er na een warm en zonnig voorjaar in juni al veel waterplantenoverlast is. De gebruiker zal wel vooraf toestemming moeten hebben van het bevoegd gezag om eerder dan juli te maaien. Hierbij dient men inzicht te geven in de mate waarin bijvoorbeeld broedvogels worden verstoord.
5. **Er wordt in beginsel maximaal één keer per jaar gemaaid.**
 - a. Een uitzondering wordt gemaakt voor woekerende exoten.
6. **Maai geen beschermde soorten.**
7. **De gebruiker meldt aan Rijkswaterstaat en betrokken provincie of Ministerie van EZ waar, wanneer, hoeveel en hoe hij van plan is te gaan maaien.**

De uitwerking en toelichting van de maairegels en een stappenplan 'hoe te handelen bij waterplanten overlast' staan in de Handreiking Waterplanten Maaibeheer vermeld (referentie 9).

6. Doelbereik

Dit hoofdstuk geeft aan in hoeverre de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000 gebied Zwarte Meer bereikt worden in de eerste beheerplanperiode. Per ruimtelijke eenheid worden de instandhoudingsdoelstellingen benoemd en wordt aangegeven op welke manier het eventuele knelpunt wordt opgelost en in hoeverre daarmee de instandhoudingsdoelstelling gerealiseerd wordt. Dit kan door het uitvoeren van mitigerende maatregelen.

Bij het bepalen van het doelbereik is er vanuit gegaan dat de maatregelen daadwerkelijk worden uitgevoerd en aan de gestelde voorwaarden wordt voldaan. Soorten uit dezelfde ruimtelijke eenheid met hetzelfde knelpunt die door dezelfde maatregelen worden opgelost zijn zoveel mogelijk geclusterd.

Bij de inschatting van het toekomstig doelbereik voor elk van de aangewezen habitattypen en soorten is ervan uitgegaan dat de oorspronkelijke rustgebieden die aangewezen waren in het kader van Art. 17 Nbwet via nieuw in te stellen TBB-besluiten volgens de nieuwe Wet Natuurbescherming geconsolideerd worden. Voor het Zwarte Meer en Eemmeer & Gooimeer zijn de knelpunten met betrekking tot rust daarmee opgelost.

In vier gebieden blijken na consolidatie van de afsluitingen alsnog knelpunten met betrekking tot rust te bestaan (Zie H. 6 Doelbereik van de gebiedsdelen en tabel 2.5 van het Algemeen deel), waarvoor andere of aanvullende maatregelen worden ingezet. In de Veluwerandmeren zijn geheel nieuwe afsluitingen voorzien (Harderwijk-noord en -zuid); in IJsselmeer en Ketelmeer & Vossemeer zijn uitbreidingen van een eerdere afsluiting onder art. 17 Nbwet aan de orde (De Kreupel resp. IJsselmonding). En in het Markermeer & IJmeer wordt ingezet op de toepassing van de Gedragscode, met name in de drie kwetsbare gebieden. Daarmee zouden alle actuele knelpunten met betrekking tot rust opgelost moeten zijn.

Voor alle gebieden geldt omgekeerd dat bij niet uitvoeren van de voorgenomen te consolideren, nieuwe en/of uit te breiden afsluitingen knelpunten met betrekking tot rust weer zullen ontstaan resp. niet worden opgelost. Toekomstige doelen voor de aangewezen soorten en habitattypen worden dan niet gehaald.

Open water

De draagkracht van het Zwarte Meer voor watervogels is op orde, maar de doelaantallen worden niet bereikt omdat de populaties in het IJsselmeer en het Markermeer & IJmeer zijn gekrompen als gevolg van een teruglopende voedselbeschikbaarheid aldaar (zie Algemeen deel paragraaf 2.4). De aantallen watervogels in het Zwarte Meer zullen meeliften op de maatregelen die in IJsselmeer en Markermeer & IJmeer voor deze soorten worden genoemd en ook genoemd worden in het advies uit de ANT-studie (zie box in paragraaf 4.2).

Voor de habitatrictlijnsoorten worden de instandhoudingsdoelstellingen wel behaald in de eerste beheerplanperiode.

Tabel 6.1
Inschatting doelbereik open water
soorten

Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Meervleermuis Rivierdonderpad Slobeend (n)			Ja, beheerplanperiode 1
Fuut (n) Kuifeend (n) Meerkoet (n) Tafeleend (n) Zwarte stern (n) Aalscholver (n)	Omdat voedselbeschikbaarheid in omliggende wateren afneemt, worden ook minder individuen in het Zwarte Meer geteld. De (te) lage aantallen worden niet veroorzaakt door een ecologisch knelpunt in Zwarte Meer.		Twijfelachtig, het behalen van de doelaantallen is afhankelijk van factoren buiten het Natura 2000 gebied.

 = geen knelpunt

 = doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in/of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing

n = niet-broedvogel

Ondiep water

De pijlstaart zal gaan profiteren van uitgevoerde KRW-maatregelen en een verdere verbetering van de waterkwaliteit, waardoor het doel bereikt zal worden in de eerste beheerplanperiode. Voor de kleine zwaan en de smient is de draagkracht voldoende, maar wordt het doelaantal waarschijnlijk niet gerealiseerd, ondanks de verbeterde waterkwaliteit, omdat het knelpunt buiten het Natura 2000 gebied ligt.

Tabel 6.2
Inschatting doelbereik ondiep
water habitattypen en soorten

Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden Kleine modderkruiper Krakeend (n) Lepelaar (n)			Ja, beheerplanperiode 1
Kleine zwaan (n)	Knelpunt ligt buiten het Natura 2000 gebied. Daarnaast onduidelijk in hoeverre knobbelzwanen om voedsel concurreren.		Twijfelachtig, het behalen van de doelaantallen is afhankelijk van factoren buiten het Natura 2000 gebied.
Pijlstaart (n)	Onvoldoende voedsel	KRW: uitbreiden ondiepe zones en natuurvriendelijke oevers	Ja, beheerplanperiode 1
Smient (n)	Geen ecologisch knelpunt: de slaapfunctie van het gebied voldoet. Aantallen worden sterk gestuurd door externe factoren.		Twijfelachtig, het behalen van de doelaantallen is afhankelijk van factoren buiten het Natura 2000 gebied.

 = geen knelpunt

 = knelpunt

 = doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in / of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing

n = niet-broedvogel

Oeverzone

Voor de wintertaling is het twijfelachtig of binnen de eerste beheerplanperiode de doelstelling gehaald wordt. Mogelijk lift de soort mee op de maatregelen die genomen worden ten behoeve van moerasnatuur, omdat meer pioniersvegetaties daarmee tot ontwikkeling komen, waarvan de zaden als voedselbron dienen. Voor de ganzen wordt in de eerste beheerplanperiode de doelstelling behaald.

Tabel 6.3
Inschatting doelbereik oeverzone
soorten

Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Grauwe gans (n)			Ja, beheerplanperiode 1
Kolgans (n)			Ja, beheerplanperiode 1
Toendrarietgans (n)			Ja, beheerplanperiode 1
Wintertaling (n)	Tekort aan voedsel in de vorm van zaden, veroorzaakt door te weinig pionier- en moerasvegetaties.	KRW: uitbreiden ondiepe zones en natuurvriendelijke oevers	Twijfelachtig voor beheerplanperiode 1; later waarschijnlijk profiterend van meer op moerasnatuur gericht rietbeheer.

= geen knelpunt

= knelpunt

= doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in/of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing

n = niet-broedvogel

Moeras

Indien de voorgestelde maatregelen uitgevoerd worden, zullen de doelen voor de moerasvogels binnen één of twee beheerplanperiodes worden gerealiseerd. Voor purperreiger is ook de voedselbeschikbaarheid in het achterland een belangrijke factor. Deze dient verzekerd te worden om het doelaantal te behalen. Ook voor 'ruigten en zomen (moerasspirea)' luidt de verwachting dat de instandhoudingsdoelstelling gehaald zal worden. Wel is het van belang dat er bij de volgende habitatkartering expliciet gezocht wordt naar de precieze locaties van dit habitatype.

Tabel 6.4
 Inschatting doelbereik
 moerassoorten en habitatype

Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Ruigten en zomen (moerasspirea)	De huidige verspreiding van het habitatype is niet goed bekend, inschatting knelpunt en doelbereik gebaseerd op expert judgement.	Cyclisch rietmaaibeheer langs zuid- en oostoever	Twijfelachtig in beheerplanperiode 1, maar zeker wel in de 2e beheerplanperiode.
Grote modderkruiper			Ja, beheerplanperiode 1
Grote karekiet (b) Rietzanger (b) Porseleinhoen (b) Snor (b)	Onvoldoende omvang en kwaliteit rietmoeras	KRW: uitbreiden ondiepe zones en natuurvriendelijke oevers, ISM: aangepast beheer van rietmoeras Voorwaarde: mitigatie peilbeheer.	Ja, beheerplanperiode 1
Purperreiger (b)	Onvoldoende omvang en kwaliteit rietmoeras	KRW: uitbreiden ondiepe zones en natuurvriendelijke oevers, ISM: aangepast beheer van rietmoeras Voorwaarde: mitigatie peilbeheer.	Herstel broedgelegenheid met maatregelen geborgd voor beheerplanperiode 2; draagkracht echter ook afhankelijk van herstel foeragegelegenheid binnendijs. Voor deze soort is het van essentieel belang dat er in de eerste beheerplanperiode maatregelen worden getroffen om de kwaliteit en omvang van het leefgebied snel te herstellen. Indien maatregelen in de eerste periode uitblijven, kunnen de populaties dusdanig verslechteren dat herstel buiten bereik komt.
Roerdomp (b)	Onvoldoende omvang en kwaliteit rietmoeras	KRW: uitbreiden ondiepe zones en natuurvriendelijke oevers, ISM: aangepast beheer van rietmoeras Mitigatie: peilbeheer.	Ja, beheerplanperiode 2. Voor deze soort is het van essentieel belang dat er in de eerste beheerplanperiode maatregelen worden getroffen om de kwaliteit en omvang van het leefgebied snel te herstellen. Indien maatregelen in de eerste periode uitblijven, kunnen de populaties dusdanig verslechteren dat herstel buiten bereik komt.

= geen knelpunt

= knelpunt

= doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in/of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing

b = broedvogel

ISM = Instandhoudingsmaatregel

Nat grasland

Uitbreiding en verbetering van de kwaliteit van het habitatype 'glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden' kan alleen gerealiseerd worden door gerichte maatregelen. In de eerste beheerplanperiode zal aanvullend maai- en verschralingsbeheer worden uitgevoerd, waarmee het bestaande oppervlakte en de huidige kwaliteit in stand wordt gehouden.

Tabel 6.5
Inschatting doelbereik nat grasland
soorten en habitattypen

Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart)	Maatregelen zijn noodzakelijk om herstel en uitbreiding van de oppervlakte van dit habitatype te realiseren.	ISM: herstel en uitbreiding glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden	Behoud in beheerplanperiode 1, doelbereik (uitbreiding en verbetering) in beheerplanperiode 2.
Grutto (n)			Ja, beheerplanperiode 1

= geen knelpunt

= doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in/of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing

n = niet-broedvogel

ISM = instandhoudingsmaatregel

Bloeiende kievitsbloemen in het habitatype "Glanshaver- en grote vossenstaarthooilanden"

7. Literatuurlijst

1. Dobben, H. van, en A. van Hinsberg, 2008. Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en Natura 2000-gebieden. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1654.
2. Hut, R.M.G. van der, R. Foppen, N. Beemster, M. Roodbergen en S. Deuzeman 2008. Ruimte voor riet en moerasvogels in de noordelijke randmeren. Sturende factoren en beheersmaatregelen voor kwalificerende moerasvogels. A&W-rapport 1108. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Veenwouden. SOVON, Beek-Ubbergen.
3. Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij, 2009. Besluit Natura-2000 gebied Zwarte Meer. PDN/2009-074.
 - 1. Rijn, S. van, M. Menken en M. Platteeuw, 2010. Doeluitwerking Natura 2000 IJsselmeergebied. Waterdienst Rijkswaterstaat, Lelystad.
 - 2. Verbeek, R.G., D.J. ten Brink, L.G. Turlings, H.A.M. Prinsen, L.S.A. Anema, april 2011. Inventarisatie bestaand gebruik IJsselmeergebied, Geactualiseerd overzicht ten behoeve van het beheerplan Natura 2000 voor het IJsselmeergebied. Bureau Waardenburg B.V., Culemborg.
 - 3. Winden, J. van der, L.G. Turlings en S. Dirksen, 2008. Voortoets bestaand gebruik Natura 2000-gebieden IJsselmeergebied. Bureau Waardenburg B.V., Culemborg.
4. Witteveen+Bos en Bureau Waardenburg B.V., 2009. Nadere effectenanalyse bestaand gebruik IJsselmeergebied.
5. Witteveen+Bos, 2011. Nadere effectenanalyse bestaand gebruik IJsselmeergebied, Fase II.
6. Rijkswaterstaat, 2012. Handreiking Waterplanten Maaibeheer.
7. Platteeuw, M & S. Deuzeman, 2013. Toetsing activiteiten Vogelringstation Zwarte Meer aan Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Zwarte Meer." Rijkswaterstaat en Sovon Vogelonderzoek Nederland.
8. Verbeek R.G. & C. Heunks, 2014. Actuele vogelwaarden in 11 rustgebieden in het IJsselmeergebied. Ecologische onderbouwing voor het instellen van een toegangsbeperking. Rapport nr. 14-327, Bureau Waardenburg B.V., Culemborg.
9. Verbeek R.G. & C. Heunks, 2015. Actuele vogelwaarden in 12 rustgebieden in het IJsselmeergebied. Ecologische onderbouwing voor het instellen van een toegangsbeperking. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Bijlagen

Bijlage A

Huidige activiteiten

Deze bijlage (bij hoofdstuk 5) geeft een overzicht van de huidige activiteiten in het Markermeer & IJmeer, die zijn getoetst in de Nadere Effect Analyse (NEA, referentiejaar 2010). De activiteiten zijn opgedeeld in vijf categorieën en opgenomen in vijf bijbehorende tabellen:

bijbehorende tabellen:

0. Niet-vergunningplichtige activiteiten, zonder significant effect.
1. Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, zonder specifieke voorwaarden.
2. Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, mét specifieke voorwaarden.
3. Vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven.
4. Niet-vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist.

Algemene of generieke voorwaarde

Voor alle activiteiten geldt dat ze op een bepaald moment zijn getoetst (zie voortoets en NEA's). Wijzigen de feitelijke omstandigheden waaronder die toetsing heeft plaats gevonden, dan dient de activiteit opnieuw te worden getoetst en zijn de in dit beheerplan opgenomen vrijstellingsvoorwaarden, mitigerende maatregelen en overige conclusies niet meer van toepassing op de betreffende activiteit. Het bevoegd gezag voor de vergunningverlening Wnb zal zich dan opnieuw een oordeel moeten vormen. Een (uitgebreide) omschrijving van de betreffende activiteiten is opgenomen in de voortoets (referentie 7). Voor nieuwe activiteiten of projecten zal altijd een Wnb toets moeten worden uitgevoerd.

Tabel 1.0

Uit de Voortoets (referentie 6) blijkt dat onderstaande activiteiten geen significante effecten op de instandhoudingsdoelstellingen kunnen hebben, mits ze niet in betekenende mate wijzigen ten opzichte van de getoetste situatie (= voldoen aan de generieke voorwaarde).

Activiteit
Bevoorrading en onderhoud eilanden
Dijkbeheer
Havenhoofden en steigers
Herstel stort/zetstenen oevers
Herzetten van steenglooingen
Inspectievluchten RWS handhaving
Kunstwerken (betonning, dukdalven, remmingswerken, lichtopstanden, steiger, meerpalen, oevers, bodems, waterkeringen, kribbakens)
Monitoringsactiviteiten
Onderhoud kabels en leidingen
Onderwaterstenen oeververdediging
Opruimen zwerfvuil, incl. Klein onderhoud
Regulier onderhoud (wbr + bouwstoffenbesluit)
Rijks- en provinciale wegen
Schutsluizen (beheer)
Spuisluizen (beheer)
Bedrijfsterrein
Betonning (incl. Recreatiebetonning)
Beweegbare brug
Dammen
Gemalen
Hoogspanningsleiding
Keersluis
Lichtopstanden
Op- en overslag
Rijks- en provinciale wegen

Activiteit
Schutsluis (gebruik)
Vaarwegen (vaarwegvakken)
Wachtvoorzieningen: palen en steigers voor afmeren schepen
Windmolens
Balgstuw
Afwatering
Gemalen
Inlaatduiker
Vorbereidende activiteiten voor saneringen (boringen en lodingen)
Bergingsbedrijven
Rampenbestrijding en incidentenaanpak
Reddingsbrigade
Aanlegplaats
Boot vissen
Boten te water laten bij trailerhelling
Camping
Gebruik bestaande jachthavens
Snelle motorboten
Kajuit- en motorjachten
Kanoën
Oever vissen
Roeien
Schaatsen
Trailerhelling
Vaarwegen
Verblijfsrecreatie
Verblijfsrecreatie terrein
Recreatief vliegverkeer (bv ballonvaart)
Windsurfen
Zeilen
Inspectievaart
Onderzoek en monitoring
Transport gevaarlijke stoffen
Vrij ankeren
Sportvisserij
Vangen en ringen van vogels door Vogelringstation Zwarte Meer

Activiteit
Aalvisserij (fuiken en hoekwant)
Baggeren (havens, sluizen, vaargeul en toegangseu len jachthavens)
Evenementen als visserijdagen, zeilwedstrijden, roeiwedstrijden, stranden
Muskusrattenbestrijding i.v.m. dijken
Peuren
Terreinbeheer: stranden en recreatiegebieden t.b.v. recreanten
Zegenvisserij

Tabel 1.1

Wnb-vergunningplichtige activiteiten in het Zwarte Meer die via beheerplan vrijgesteld worden van vergunningplicht zonder specifieke voorwaarden, maar met de generieke voorwaarde dat ze in vorm, omvang, ruimte en tijd niet in betekenende mate wijzigen ten opzichte van de (in Voortoets en NEA I) getoetste situatie. Geen van deze activiteiten heeft volgens de NEA in de huidige vorm, omvang, duur en timing een significant effect op een of meer instandhoudingsdoelstellingen.

Tabel 1.2

Activiteiten die Wnb-vergunningplichtig zijn in het Zwarte Meer, maar onder aanvullende specifieke voorwaarden in dit beheerplan vrijgesteld worden van vergunningplicht

Activiteit	Mogelijk significant effect N2000 (j/n), vóór (eventuele) voorwaarden of mitigatie
Terreinbeheer - niet alleen gericht op natuurdoelen	Ja
Professioneel dronegebruik	Ja
Huidig peilbeheer	Ja
Elektrovisserij	Ja
Bestaande lozingen	Nee

Vangen en ringen van vogels door Vogelringstation Zwarte Meer (referentie 11). Inhoud afhankelijk van brief provincie Overijssel

Tabel 1.3

Activiteiten die Wnb-vergunningplichtig zijn in het Zwarte Meer en niet in dit beheerplan vrijgesteld worden van vergunningplicht

Activiteit
Niet van toepassing in Zwarte Meer

Tabel 1.4

Niet Wnb-vergunningplichtige activiteiten in het Zwarte Meer waarvan significante gevolgen voor Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen niet kunnen worden uitgesloten en waarvoor dan ook mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn om dit te voorkómen

Activiteit
Autonome ontwikkeling kleine recreatie

Bijlage B

Synopsistabel

Zwarte Meer	Svl ¹	Doelen aanwijzingsbesluit en huidige toestand ²			
		Doel oppervlakte habitat of leefgebied	Huidige oppervlakte (ha) / huidig aantal	Doel kwaliteit	Huidige kwaliteit
Habitattypen					
H3150 – Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden		>	50	>	
H6430A – Ruigten en zomen (moerasspirea)		=	< 0,5	=	
H6510B – Glanshaver- en vossenstaarthooiland (grote vossenstaart)		>	< 1	>	
HR-soorten					
Grote modderkruiper		=	?	=	
Kleine modderkruiper		=	?	=	
Rivierdonderpad		=	?	=	
Meervleermuis		=	100-den	=	
VR-soorten					
Roerdomp (b)		>	2	>	
Purperreiger (b)		>	0,6	>	
Porseleinhoen (b)		>	0,5	>	
Snor (b)		>	?	>	
Rietzanger (b)		=	?	=	
Grote karekiet (b)		>	29	>	
Fuut (n)		=	98	=	
Aalscholver (n)		=	315	=	
Lepelaar (n)		=	2	=	
Kleine zwaan (n)		=	0	=	
Toendrarietgans (n)		=	?	=	
Kolgans (n)		=	602	=	
Grauwe gans (n)		=	887	=	
Smient (n)		=	628	=	
Krakeend (n)		=	379	=	
Wintertaling (n)		=	121	=	
Pijlstaart (n)		=	3	=	
Slobeend (n)		=	13	=	
Tafeleend (n)		=	78	=	
Kuifeend (n)		=	1199	=	
Meerkoet (n)		=	1251	=	
Grutto (n)		=	?	=	
Zwarte stern (n)		=	?	=	

1. Landelijke staat van instandhouding (Svl); groen = gunstig; oranje = matig ongunstig; rood = zeer ongunstig
2. Doelen in aanwijzingsbesluit en huidige stand van zaken t.a.v. kwantiteit en kwaliteit.; = behoud huidige stand; > toename omvang of kwaliteit; huidige kwaliteit; groen = goed; oranje = matig; rood = slecht
3. Instandhoudingsmaatregelen (specifiek t.b.v. soorten of habitats; artikel 6.1 Habitatrictlijn)
4. Natuurvriendelijke oevers buiten het Natura 2000 gebied door Waterschap Groot Salland (KRW)
5. Maaien en verschralingsbeheer Groote Buitenlanden (na 1^e beheerplanperiode ook vernatten)
6. Studie naar voedselbeschikbaarheid mossel- en visetende watervogels IJsselmeer en Markermeer-IJmeer (ANT)

Samenvatting geplande maatregelen³

Vistrekbevoorderende maatregelen KRW	Inzet op duurzame visserij (KRW)	Uitbreiding ondiepe zones (KRW)	Natuurvriendelijke oevers ⁴	Aangepast beheer van rietmoeras	Maaien en verschralingsbeheer ⁵	ANT ⁶	Gedragscode recreatie
		●					
			●	●			
			●		●		
●		●	●				
●	●	●					
	●						
		●		●			
●		●	●	●			
●		●	●	●			
		●	●	●			
		●		●			
		●		●			
●	●					●	
●	●					●	
●		●	●	●			
		●					
		●					
		●	●				
		●		●			
		●	●				
						●	
						●	
						●	
●	●	●	●			●	

Bijlage C

Aanvullende toetsing gebruik drones

Vrijstellingsvoorwaarden voor professioneel gebruik van drones voor publieke beheer- en toezichtstaken in Natura 2000-gebieden, behorende tot het IJsselmeergebied in de rijkswateren: een onderbouwde aanpak.

Marcel van der Tol & Maarten Platteeuw, Rijkswaterstaat, dienst Water, Verkeer en Leefomgeving,
1 september 2017

Aanleiding

Op het moment waarop in het kader van de totstandkoming van de beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden in de Nederlandse rijkswateren de bestaande activiteiten werden getoetst op hun mogelijke negatieve effecten op de voor die gebieden vastgestelde instandhoudingsdoelstellingen voor de natuur, was er nog nauwelijks sprake van het vliegen met drones (oftewel 'remote piloted aircraft systems'; RPAS), laat staan inzicht in de effecten op de natuur. Deze activiteit heeft de laatste jaren een zodanig grote vlucht genomen - vooral in de meer open delen van het buitengebied - dat er dringende behoefte is aan duidelijkheid over wat er wel en niet toelaatbaar is binnen Natura 2000-gebieden. Blijkens binnengekomen zienswijzen op de ontwerp-beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden in de zuidwestelijke Deltawateren en in het IJsselmeergebied wordt het gebruik van drones als potentieel verstorend voor de natuurwaarden in het Natura 2000-gebied gezien. Het beperkte inzicht in dronegebruik en de ingediende zienswijzen vormen de aanleiding om (noodzakelijk) dronegebruik te toetsen op toelaatbaarheid in Natura 2000-gebieden in rijkswateren.

Toetsing

Hangende de nog in ontwikkeling zijnde jurisprudentie en de beperkte mate waarin uit gericht onderzoek¹ evidentie is verkregen over de mogelijke (verstorende) effecten van dronegebruik op natuurwaarden, moet er vanuit gegaan worden dat bij het onbeperkt gebruik van drones in Natura 2000-gebieden significante effecten niet bij voorbaat uitgesloten kunnen worden. Dit geldt in het bijzonder voor gebieden, die zijn aangewezen voor de Vogelrichtlijn, waar verstoring van aldaar rustende, foeragerende en/of broedende vogels met een instandhoudingsdoelstelling aan de orde kan zijn. Voor gebieden die zijn aangewezen voor de Habitatrichtlijn, kan sprake zijn van verstoringsgevoelige habitatrichtlijnsoorten, of verstoringsgevoeligheid van typische soorten die in het habitatype voorkomen. Het risico dat een drone neerstort in een voor betreding gevoelig habitatype of leefgebied, waarna het gebied betreden moet worden om de drone op te halen dient hierbij ook betrokken te worden.

Er zijn ook situaties, waarbij de inzet van drones voor activiteiten, die naar hun aard noodzakelijk zijn en/of in het beheerplan vrijgesteld zijn van vergunningplicht, een manier is om de mogelijk verstorende invloed van die activiteiten te mitigeren.

Dit gaat dan met name op, omdat daarmee voorkomen wordt dat fysieke aanwezigheid en/of verstoring van mensen, voertuigen en/of vaartuigen in het natuurgebied zelf noodzakelijk is.

¹ M.J. Baptist (2015). Veldrapportage vogelwaarnemingen bij drone-opnamen Koehoal-Westhoek. Project: BWN Waddenzeehavens Koehoal. IMARES, Wageningen UR; R.A.J. Pahlplatz & C.E. Linders (2016). Bureaustudie naar effecten op fauna door oefeningen met drones op vijf oefenterreinen van Defensie. Bureau Meervelt. Ecologisch onderzoek en advies. Projectnummer: 16-028. In opdracht van Rijksvastgoedbedrijf; E. Vas, A. Lescroël, O. Duriez, G. Boguszewski & D. Grémillet (2015). Approaching birds with drones: first experiments and ethical guidelines. Biol. Lett. Vol. 11 (2); 2015 Feb. PMC4360097.

Omdat deze activiteiten wel zijn getoetst en daarbij is geconcludeerd dat deze activiteiten naar aard en omvang geen significante effecten veroorzaken, of dankzij beperkende voorwaarden vrijgesteld kunnen worden, is het gebruik van drones in zulke gevallen te verkiezen, omdat de versturende werking die van het gebruik van drones uitgaat, dan minder groot is dan die van de gebruikelijke methoden die voor de betreffende activiteit worden gehanteerd.

Op basis van de beschikbare kennis die er is over drones, zijn de volgende voorwaarden geformuleerd, waarmee zeker gesteld wordt dat het gebruik van drones in zulke gevallen geen significante effecten veroorzaakt. Andere vormen van dronegebruik worden in deze notitie niet getoetst. De beoordeling of dat gebruik vergunningplichtig is, is ter beoordeling aan het bevoegd gezag voor vergunningverlening, eventueel in samenspraak met terreinbeheerders en toezichthouders.

Professioneel gebruik van drones (RPAS; 'Remotely Piloted Aircraft Systems', alle gewichtsklassen) kan worden vrijgesteld van de vergunningplicht in het kader van artikel 2.7 lid 2 van de Wet Natuurbescherming, als het dronegebruik voldoet aan elk van de volgende vier voorwaarden (cumulatief):

1. De vluchten worden uitgevoerd voor de uitvoering van noodzakelijk beheer en onderhoud, noodzakelijke monitorings-, reddings-, inspectie-, toezicht-, opsporings- en defensietaken (waaronder HEMS-, SAR-, politie, brandweer- of kustwachtvluchten), alsmede voor de uitvoering van calamiteitenbeheer. In algemene zin geldt in daadwerkelijke calamiteitssituaties het adagium 'nood breekt wet'.
2. De vluchten voor onder 1 genoemde publieke taken worden in opdracht van de overheid, dan wel door of in opdracht van een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie uitgevoerd.
3. De vluchten worden door een gecertificeerde dronemaatschappij uitgevoerd.
4. De piloot van de drone is aantoonbaar op de hoogte van de lokale en actuele situatie ten aanzien van de beschermde natuurwaarden en de verstoringgevoeligheid van die waarden, en handelt conform artikel 1.11 (zorgplicht) van de Wet Natuurbescherming (zie kader).

Artikel 1.11

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in elk geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten:
 - a. dergelijke handelingen achterwege laat, dan wel,
 - b. indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevergd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, of
 - c. voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.

Toelichting

Ad 1) Met deze voorwaarde wordt het gebruik van drones beperkt tot een selectie van noodzakelijke en reeds in het beheerplan vrijgestelde en getoetste activiteiten. Belangrijk bij deze voorwaarde is dat de activiteit vanuit een algemeen belang of vanuit het doel van natuurbescherming noodzakelijk is. Zo is het maken van een film van het natuurgebied niet noodzakelijk voor het beheer en onderhoud van het gebied en kan dronegebruik met dit oogmerk geen gebruik maken van de vrijstellingsvoorwaarden.

Ad 2) Het onder 1 genoemd gebruik van drones wordt vervolgens beperkt tot de activiteiten, voor zover die (bijvoorbeeld ter uitvoering van dit beheerplan) in opdracht van een overheid of de terrein beherende natuurbeschermingsorganisatie uitgevoerd worden. Daarmee wordt zeker gesteld dat de bevoegde autoriteiten, dan wel de terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie, verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de activiteit en bij het verlenen van die opdracht de afweging hebben gemaakt dat het gebruik van drones voor deze activiteit nodig is.

Ad 3) Doordat de vluchten uitgevoerd worden door een gecertificeerde dronemaatschappij is tevens verzekerd dat de vluchten professioneel uitgevoerd worden. Dit betekent dat een drone altijd in zicht moet zijn

van de piloot, de drone zich maximaal 500 meter van de piloot mag bevinden en dat de drone niet hoger dan 120 meter mag vliegen. Hiermee wordt het gebruik van een drone als alternatief voor andere vrijgestelde activiteiten, bijvoorbeeld vogelmonitoring vanuit een vliegtuig aanzienlijk beperkt.

Ad 4) Deze voorwaarde is bedoeld om zeker te stellen dat de dronepiloot de risico's van het dronegebruik voor de aanwezige natuurwaarden op desbetreffende locatie kent en in de handelwijze zich richt op het voorkómen van vermijdbare verstoring (door bijvoorbeeld rekening te houden met de vliegsnelheid, de aanvlieghoek, de keuze van het type drone, en/of door niet lager te vliegen dan strikt noodzakelijk en indien mogelijk zoveel mogelijk buiten het broedseizoen). De dronepiloot moet dat bovendien kunnen aantonen. Dit blijkt bijvoorbeeld uit een bijgehouden vlieglogboek. Het ligt daarbij voor de hand dat de dronepiloot de vluchten in overleg met de opdrachtgever plant en daarbij de beheerder van het N2000-gebied en zo nodig ter zake deskundige adviseurs raadpleegt.

Toetsing specifiek voor het IJsselmeergebied

Habitattypen (H3140, H3150, H6430A, H6510B, H7140A)

Voor deze habitattypen geldt dat in de meeste gevallen het gebruik van drones voor de vrij te stellen activiteiten te verkiezen is boven betreding (inclusief varen met boten en het gebruik van voertuigen) door mensen. Voor zover de kwaliteit van het terrestrische habitatype al bepaald kan worden door de aanwezigheid van typische soorten, geeft het gebruik van drones onder deze voorwaarden en gelet op de tijdelijke verstoring die daarmee plaatsvindt, geen aanleiding om te veronderstellen dat de kwaliteit van de habitattypen significant wordt aangetast door drones. Significante effecten kunnen voor de bedoelde activiteiten daarom worden uitgesloten.

Habitatsoorten (H1145, H1149, H1163, H1318, H3140, H1903)

Voor zover er sprake is van beschermde habitatsoorten in het IJsselmeergebied zijn deze gelet op de instandhoudingsdoelstellingen, die betrekking hebben op omvang en kwaliteit van het leefgebied van deze soorten, niet gevoelig voor het gebruik van drones boven het gebied omdat het leefgebied voor deze soorten niet bedreigd wordt.

Net als voor de habitattypen geldt voor de meeste soorten dat het gebruik van drones voor de bedoelde activiteiten te verkiezen is boven betreding (inclusief varen met boten en het gebruik van voertuigen). Omdat er 's nachts niet met een drone gevlogen kan worden is interactie met de Meervleermuis uit te sluiten. Uiteraard is interactie met soorten die onder het wateroppervlak leven ook bij voorbaat uit te sluiten.

Vogelrichtlijnsoorten (niet broedvogels)

De aangewezen vogelrichtlijnsoorten (niet-broedvogels) zijn onder te verdelen in vogelsoorten, die rusten, foerageren en verblijven op open water en vogelsoorten die rusten, foerageren en verblijven op het land. Verstoring van deze verblijfsgebieden kan, wanneer dit regelmatig gebeurt, significant negatieve effecten op de kwaliteit van het leefgebied veroorzaken. De hierboven genoemde voorwaarden waaronder gebruik van drones toegestaan wordt, zorgen ervoor dat eventuele verstoring hooguit incidenteel zal zijn en daardoor geen significante effecten zal kunnen veroorzaken. Het is namelijk niet te verwachten dat het gebruik van een drone een reëel alternatief is voor de gebruikelijke maandelijkse monitoring van de betreffende soorten. Hiervoor mogen de drones immers niet ver genoeg vliegen. Een noodzaak om de situatie vanuit de lucht (althans binnen het bereik van toegestaan dronegebruik) op te nemen ontbreekt in de meeste gevallen. Bovendien zal, vanwege de vierde bepaling, de actieve zorgplicht, zoveel als mogelijk onnodige verstoring door dit gebruik voorkomen moeten worden. In de enkele gevallen waar deze noodzaak aanwezig is, zal het gebruik van drones te verkiezen zijn boven betreding (inclusief varen met boten en het gebruik van voertuigen). Omgekeerd betekent dat ook dat in die delen van het gebied, waar betreding door recreanten is toegestaan, het gebruik van drones voor deze activiteiten ook niet extra verstorend zal zijn en er geen significante effecten zullen optreden.

Vogelrichtlijnsoorten (broedvogels)

Deze groep is globaal onder te verdelen in soorten die in kolonieverband in het gebied broeden (Aalscholver, Lepelaar, Visdief), soorten die verspreid op relatief open land broeden (Bontbekplevier, Kemphaan) en soorten die hun nest in moerasgebied hebben (Roerdomp, Purperreiger, Bruine Kiekendief, Porseleinhoen, Snor, Rietzanger, Grote Karekiet).

kolonievogels

Er is met het monitoren van kolonies enige praktijkervaring met drones opgedaan. Met name voor grote en onoverzichtelijke kolonies kan monitoring vanuit de lucht aanzienlijke voordelen opleveren. Als hiermee bovendien betreding van de kolonie voorkomen kan worden, is het gebruik van drones altijd te verkiezen boven methodes waarvoor betreding vereist is. Ook in het geval dat met de monitoring door drones slechts betere telresultaten verkregen worden, geven de eerste onderzoeken aan dat deze methode niet tot significante effecten op de kolonievogels hoeft te leiden. Hoewel deze monitoring noodzakelijk kan zijn, zal wanneer effecten met drones niet vermeden kunnen worden, vanwege de vierde voorwaarde, teruggevallen worden op traditionele methodes.

In zijn algemeenheid zullen, wanneer ander dronegebruik echt noodzakelijk is, de bovengenoemde voorwaarden voldoende zekerheid bieden dat er geen significante effecten op de kolonies zullen optreden, mede omdat dit gebruik dan in uitzonderlijke situaties plaats zal vinden. Er zal bovendien in die gevallen waar de noodzakelijke activiteit het toestaat, vanwege de actieve zorgplicht, uitgeweken moeten worden naar een minder kwetsbare periode in de levenscyclus van de soort. Kolonievogels kunnen foerageren op open water en land, voor de toetsing van die effecten wordt verwezen naar de effecten op niet-broedvogels.

vogels van open land

Voor vogels die broeden op relatief open land geldt globaal dezelfde afweging als bij vogels die foerageren op het land, maar verstoring van broedende vogels kan wel direct leiden tot effecten op het broedsucces van de soort. Broedvogels die broeden op open land zijn meestal minder gevoelig voor incidentele verstoring van de broedplaats dan soorten die een meer verborgen levenswijze hebben. Het is niet te verwachten dat dronegebruik voor deze soorten noodzakelijk is ten behoeve van monitoring.

Voor het overige zal, indien dronegebruik noodzakelijk is, dat in zeer incidentele gevallen voorkomen. Indien drones gebruikt worden als alternatief voor betreding, heeft dat daarbij altijd de voorkeur. Volgens de vierde voorwaarde, de actieve zorgplicht, zal bovendien verstoring van aanwezige vogelsoorten zoveel als mogelijk vermeden moeten worden, daarbij zal, als de activiteit het toestaat, uitgeweken moeten worden naar een minder kwetsbare periode voor de broedvogelsoorten. Dit samen leidt tot de beoordeling dat significante effecten met deze voorwaarden uitgesloten kunnen worden.

moerasvogels

Voor vogels die broeden in moerasgebied kan verstoring van de zangvogelsoorten en het porseleinhoen op voorhand uitgesloten worden in het geval drones incidenteel gebruikt worden. Dit geldt zeker wanneer betreding van het moerasgebied hiermee vermeden kan worden. Monitoring van deze soorten zal nooit met drones uitgevoerd worden.

Voor soorten als Bruine Kiekendief, Purperreiger en Roerdomp ligt het op dit moment niet voor de hand om in het kader van monitoring drones te gebruiken, omdat de afzonderlijke paren goed zijn te lokaliseren. Voor Purperreiger en Bruine Kiekendief zouden drones in theorie ingezet kunnen worden om nesten van deze soorten exact te lokaliseren. Hiervoor geldt dan dezelfde afweging als voor de kolonievogels. Hoewel deze monitoring noodzakelijk kan zijn, zal wanneer effecten met drones niet vermeden kunnen worden, vanwege de vierde voorwaarde, teruggevallen worden op traditionele methodes.

Voor zover gebruik van drones voor andere doeleinden noodzakelijk is, zal dit slechts in zeer incidentele gevallen voorkomen. Indien drones gebruikt worden als alternatief voor betreding, heeft dat daarbij altijd de voorkeur. Volgens de voorwaarden zal bovendien verstoring van de aanwezige broedvogels volgens de actieve zorgplicht, zoveel als mogelijk vermeden moeten worden. Indien de activiteit dat toestaat, moet bijvoorbeeld uitgeweken worden naar een minder kwetsbare periode in de levenscyclus van de soort. Dit samen leidt tot de beoordeling dat significante effecten op de instandhoudingsdoelen van deze soorten met deze voorwaarden uitgesloten kunnen worden. Deze broedvogels kunnen foerageren nabij open water en op open land, voor de toetsing van die effecten wordt verwezen naar de effecten op niet-broedvogels.

Conclusie

Met het expliciet onder bovengenoemde voorwaarden vrijstellen van professioneel dronegebruik in het IJsselmeergebied wordt in desbetreffende gebieden een eerste stap gezet naar het verkrijgen van meer duidelijkheid over de omstandigheden waarin het gebruik van drones in natuurgebieden, in plaats van alleen maar potentieel bedreigend en verstorend, ook nuttig of zelfs noodzakelijk kan zijn.

Colofon

Uitgegeven door
Rijkswaterstaat

In samenwerking met
Ministerie van Economische zaken,
Provincie Overijssel en Provincie Flevoland

Informatie
www.rijkswaterstaat.nl
0800-8002
(ma t/m vr 07.00 - 20.00 uur, zaterdag,
zondag en feestdagen 10.00 – 18.30 uur,
gratis)

Samengesteld door
Rijkswaterstaat, Royal HaskoningDHV en
Tauw bv

Kwaliteitsborging
Rijkswaterstaat

Fotografie
KINA Natuur + Outdoor Stockfotografie,
IVVR, Falco Hassink (i.o.v. Provincie
Flevoland), Stockbureau Nationale
Beeldbank

Kaartmateriaal
Rijkswaterstaat, Witteveen+Bos,
Bureau Waardenburg B.V. en Deltares

Datum
Oktober 2017

Status
Beheerplan Natura 2000

Dit is een uitgave van

Rijkswaterstaat

www.rijkswaterstaat.nl
0800 - 8002

oktober 2017 | WD1017LL053